

GENERÁCIÓK KÖZÖTTI TANULÁS

2012

HOPPÁ

Disszeminációs füzetek 39.

Impresszum

Szerkesztette: Kardos Anita

Kiadvány szerkesztő: Vilimi Kata

Kiadja: Tempus Közalapítvány

A kiadásért felel: Tordai Péter, igazgató

Nyomdai kivitelezés: Komáromi Nyomda és Kiadó Kft., 2012.

ISBN 978-615-5319-01-3

Kiadványunk megjelenését az Emberi Erőforrások Minisztériuma és az Európai Bizottság támogatta.

A kiadványban megjelentek nem szükségszerűen tükrözik az Európai Bizottság álláspontját.

Illusztrációként az egyes projektek képanyagát, valamint az Európai Bizottság audiovizuális gyűjteményének fotóit (borító, bal oldali kép) használtuk fel.

Tempus Közalapítvány

1093 Budapest, Lónyay u. 31.

Postacím: 1438 Budapest 70, Pf. 508.

Infóvonal: (061) 237 1320

E-mail: info@tpf.hu

Internet: www.tka.hu

Az egész életen
át tartó tanulás
programja

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

TEMPUS KÖZALAPÍTVÁNY

Tartalomjegyzék

Generációk közötti tanulás <i>Dr. Varga László egyetemi docens, tudományos és külgügyi dékánhelyettes, Nyugat-magyarországi Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar, Sopron</i>	5
GENERÁCIÓK KÖZÖTTI TANULÁS A GYAKORLATBAN – GRUNDTVIG, COMENIUS ÉS LEONARDO PROJEKTEKBEN	
Generációs keresztút – nemzedékek és kultúrák találkozása <i>Életművész Ifjúsági Egyesület – Bakos István, elnök</i>	17
Kommunikáció a folklóron át <i>Csicsergő Óvoda – Zsírosné Őszi Katalin, óvodavezető</i>	20
Idősek és gyerekek együtt a természettel <i>Magosfa Alapítvány – Kurucz Márta</i>	24
Határokat átszöve – Takács és szövő tanulók kompetenciafejlesztő szakmai gyakorlata <i>Bálicsi Integrációs Nevelési-Oktatási Központ – Lőrincz Etel, szakképzési igazgatóhelyettes</i>	27
Duna menti történetek <i>XIII. Kerületi Közzszolgáltató Zrt. – Szalkai Lajos, kulturális munkatárs, civil és nemzetközi referens</i>	30

GENERÁCIÓK KÖZÖTTI TANULÁS

DR. VARGA LÁSZLÓ

egyetemi docens, tudományos és külügyi dékánhelyettes
*Nyugat-magyarországi Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar,
Sopron*

BEVEZETŐ GONDOLATOK

Életünk minősége saját magunkhoz és a másik emberhez fűződő viszonyunktól és a környezetünkkel való bábni tudástól függ. Ma már számos országban különös figyelmet kap az emocionális nevelés, a globális szolidaritás, a generációk közötti kommunikáció és az időskori tanulás. Egyre több idősebb ember – habár más motivációtól vezérelve – vállalja a tanulást. Lehet ez belső igény, külső kényszer, szórakozás, hasznos időtöltés, bizonyítási vágy, vagy a fiatalabb generációkkal való aktív kapcsolattartás szándéka. Megítélésünk szerint a tanulás egyik igen lényeges formája és kiindulópontja a közvetlen tapasztalatszerzés gyermekként, fiatakként, felnőttként és idősként. A résztvevők meglévő, egyéni tapasztalataira komoly hangsúlyt fektető intergenerációs tanítási-tanulási program arra keresi a választ, hogy a tanulók közötti kulturális, mentális és szociális különbségek, a sokszínűség és a sokféleség milyen kiaknázható lehetőségeket jelent az eredményes tanulás érdekében. A globális és intergenerációs gondolat a nevelésben, a határok nélküli világ eszménye egy újfajta pedagógiai kihívást is jelent: odafigyelés a másik személyre és odafigyelés saját felelősségünkre a világban – azért, hogy egy élhetőbb hely legyen Földünk, melyen élünk.

Az intergenerációs nevelés elvének óvodai és iskolai gyakorlati alkalmazása még meglehetősen kezdeti stádiumban van, ugyanakkor egyre több pedagógus és intézmény vállalkozik a multikulturalitás, a globális problémák gondolatkörének az óvoda, iskola világába való beemelésére. A nevelés-oktatás tartalmi modernizációja megkívánja azoknak az ismereteknek, kompetenciáknak és viselkedésbeli jellemzőknek a megtanítását, amelyekre egy embernek a harmadik évezredben szüksége van. Az intézményes nevelés és oktatás tartalmának és módszereinek elő kell segítenie a modernizációs áramlatoknak megfelelő kompetenciák fejlesztését. A globális, intergenerációs nevelést úgy is megfogalmazhatnánk, mint a világ újraformálásának egy speciális módja. A tanulók csak úgy képesek megérteni a saját, közvetlen világukon belül lezajló változásokat, ha fel fogják, hogy a „lokális benne van a globálisban, a globális pedig a lokálisban”. A tanuló új perspektívákkal kerül szemtől-szembe, a világ látásának új módjaival, megtanulva azt, hogy élete kibogozhatatlanul összefonódik ezer mérfölddel távolabbi személyek és környezetük problémaival, jövőbeli lehetőségeivel, így elkerülhetetlenül elkezd kritikusan vizsgálni saját feltevéseit, perspektíváit, értékeit és viselkedését.

A globális nevelés, az intergenerációs oktatás (Joel Spring, 2008) specifikumát az jelentheti, hogy meg kell tanítani és tanulni, hogyan viselkedjünk, éljünk együtt többféle kultúra és generáció hordozóival. Már gyermekkorban tudatossá kell tennünk annak természetességét, hogy minden társadalom igen összetett, többféle képpen tagolódik, az emberek pedig egyszerre kötődhetnek az identitás, az azonosságtudat vállalásával is

többféle dimenzióhoz. Az intergenerációs nevelés azt a felfogást állítja középpontjába, hogy a különbözőség normális dolog, másnak lenni természetes. A nevelői munka minősége mindenekelőtt attól függ, hogy a résztvevők képesek-e megfelelő kapcsolatot kialakítani egymással, képesek-e szeretetteljes, biztonságot nyújtó és stimuláló légkört teremteni. Ebben a folyamatban az új típusú nevelői magatartás teret enged a felfedezésnek, az alkotói szabadságnak, a tanuló így felépíti önmagát, megkonstruálja személyiségét, mely elsősorban nem kívülről irányított folyamat, inkább egy belső építkezés. Célunk tehát az önmagát megteremtő ember felneveléséhez a pedagógiai lehetőségek biztosítása. A mai globális kérdések, mint például az életkor kitolódása, a tanulás horizontjának kiszélesedése, a környezet pusztulása, az emberi jogok tagadása, az idősebb generációkkal való nem megfelelő bánásmód, a konfliktusok és világegyenlőtlenségek mélységesen összekapcsolódóak. Az Európai Unió felnőttképzéssel foglalkozó dokumentumainak központi kategóriája az élethosszig tartó tanulás, melynek lényege, hogy *„a gyermekkortól kezdve egész életen át segítsen mindenkit abban, hogy dinamikus ismereteket szerezhessen a világról, a többi emberről és saját magáról”* – komoly szemléletváltást tükröz. Az élethosszig tartó tanuláshoz nemcsak közösségi céljai vannak, hanem az ember személyes boldogulása mint fő cél is megjelenik ebben a definícióban. Tehát az oktatás – európai dimenziójú – négy alappillére nem lehet más, mint: megtanulni megismerni, megtanulni dolgozni, megtanulni együttműködni másokkal és megtanulni élni. Ehhez még szeretnénk hozzátenni: úgy élni, hogy jó érzéssel éljük le az életünket. Az élethosszig tartó tanulás definíciójában az ember a maga egész személyiségével, teljes komplexitásával és teljes közösségi kapcsolatrendszerében jelenik meg, nem pedig egyetlen dimenziójában, munkavállalói szerepében.

Az élethosszig tartó tanulást és a generációk közötti tanulást úgy is megfogalmazhatjuk, mint a világ újraformálásának egy speciális módja, melyben fontos értékek munkálkodnak: egymásrautaltság, a fontosság tudata, aktív állampolgárság és gondnokság, különbözőség, társadalmi igazságosság, fenntartható fejlődés, értékek és emberi jogok. A generációk közötti tanulásban a kognitív képességek mellett ma már legalább olyan nagy hangsúlyt kap az emocionális, a szociális intelligencia fejlesztése, az önismeret, az önmagunk kezelésének problémaköre, az egyének és generációk közötti kooperáció képességfedezetének megteremtése, az operatív intelligencia fejlesztése. Az utóbbi években a kutatók, a neveléstudományi szakemberek és a pszichológusok figyelmünket a tanulás szociális és emocionális dimenziói felé irányították. Kutatásaik során arra a következtetésre jutottak, hogy sem a fiatalok, sem a felnőttek nem rendelkeznek az életpálya, az egyéni életút sikeres építésének emocionális és szociális kompetenciáival. Az intergenerációs tanulás ezt a problémát rendkívül jól képes orvosolni. A felnőtt és idősebb kor normális esetben a társadalom számára nem probléma. A kompetencia alapú társadalmakban különös figyelmet kap a globális szolidaritás, a generációk közötti kommunikáció és a közös felelősségvállalás kérdése. A késői tanulás, a generációk együttműködése, az interkulturális nevelés a globalizáció által létrehozott és felismert egyenlőtlenségeket kívánja orvosolni. Ma már vitathatatlan a tanulók teljes bevonása a tanulási folyamatba, el kell ismerünk a sajátélményű tanulást, a hozott tudást és az előzetes tudást. A generációk közötti tanulás folyamatában a résztvevő tanulók egyúttal egymás tanítómesterei. Napi cselekvéseink jelentős része érzelmi alapokon motivált, még hangsúlyosabban be kell vinni a tanulásba az érzelmi intelligencia fejlesztését, hiszen a sikeres életút egyik kulcskérdése: tudunk-e bánni érzéseinkkel és fel tudjuk-e tární mások érzéseit, azokra megfelelően tudunk-e reagálni, képesek vagyunk-e különbséget tenni érzés és gondolat között.

Az intergenerációs tanulás a fiatalok és idősek közötti kölcsönös tanulási kapcsolat és interakció, melyből mindkét csoport jelentős mértékben profitál. Sokkal több a generációk pusztán együttléténél. Serkenti a szociális kapcsolatok generációkat átfogó kialakítását, támogatja a kulturális tapasztalatcsereit. Hiánya esetén a generációk beágyazódnak saját világukba, a fiatalok és idősek tapasztalati élményei között alapvető különbségek lesznek, melyek generációk közötti gátakat eredményeznek. Két vagy több generáció képviselőinek tanulási folyamatba történő bevonását jelenti, különböző generációs perspektívákat, gondolkodásmódokat

ismerhetnek meg így a résztvevők. Továbbá az egymásrautaltság érzését is kelti, csökkenti az öregedésről kialakult negatív sztereotípiákat. Nem csupán tudásátadást jelent, sokkal inkább együtt tanulás és egymástól tanulás. Cél, hogy az öregedés pozitív tapasztalat legyen mindannyiunk számára.

A GYERMEKNEVELÉS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI

A gyermekek fejlődése, nevelése egy nemzet gyarapodásának, a gazdaság fejlődésének kritikus kérdése, mivel csak a boldog, kiegyensúlyozott és jó képességű gyermekek válhatnak alapjává egy prosperáló, hosszú távon fenntartható társadalomnak. Amikor okos módon befektetünk gyermekeinkbe és családjainkba, a következő generáció azt biztosan visszafizeti. Amikor elmulasztjuk megadni gyermekeinknek, amire szükségük van ahhoz, hogy erős alapot építsenek az egészséges és produktív életükhöz, akkor saját jövőnket és biztonságunkat is kockára tesszük. A tudomány ma már sok – átgondolásra és továbbgondolásra érdemes – eredményt feltárt és bemutatott ahhoz, hogy mi, gyermeknevelők hogyan használjuk ki lehetőségeinket a leghatékonyabban egy szilárd, kiegyensúlyozott, fejlődő társadalom felépítéséhez.

A gyermeknevelő szakember számára a gyermekkor – az ember, a kisgyermek, a gyermekkori fejlődés – jelentőségének, felnőtt életre, az egész emberi életútra gyakorolt hatásának megismerése és megértése rendkívül fontos. Tisztában kell lenni a gyermekkori fejlődés legújabb tudományos eredményeivel, a gyermekkori fejlődést és fejlesztést meghatározó faktorokkal, a korai agyfejlődés és az emberi fejlődés összefüggéseivel, az idegtudomány, a gyermekkori agykutatás legújabb megállapításaival. Életünk minősége a magunkhoz és a másokhoz fűződő viszonytól és környezetünkkel lévő kapcsolatunktól függ. Ezért nem kerülhetjük meg az érzelmi intelligencia kérdéskörét, hiszen a gyermekkor – a szociális kompetenciák és a kognitív képességek mellett – az érzelmek megalapozásának rendkívül fontos időszaka. Az érzelmek, a szeretet és a gyermeki agyfejlődés közötti összefüggésekre és a gyermekkori stressz felnőtt életre gyakorolt hatására is felhívjuk az olvasó figyelmét. Az alábbiakban szó lesz korunk egyik rendkívül fontos pedagógiai irányzatáról, a konstruktivista pedagógiáról, mely a korábbi tanuláselméletekhez képest merőben más és új téziseket fogalmaz meg, továbbá az intergenerációs tanulási szituáció nagyon jól szolgálja annak megvalósulását. A gyermeknevelőnek tisztában kell lennie azzal a rendkívül izgalmas tanulási mechanizmussal, melyben a gyermek önmagát és önmaga tudásrendszerét felépíti, így fontos látni és ismerni a tanuló gyermeket, a gyermekkori tanulás természetét és folyamatát, annak központi idegrendszeri, érzelmi, szociális hátterét. A gyermekkor a tapasztalatszerzés, a cselekvőképesség és a kompetenciák megalapozásának időszaka, így a gyermekkori tanulás értelmezése és megismerése rendkívül fontos kérdés. A legszenzitívebb életszakaszban fontos feladatunk, hogy segítsük a gyermekeket önmaguk megalkotásában, és abban, hogy a világot a saját szemükön át láthassák. A *konstruktivizmus nevelésfelfogása* (Nahalka, 2002) mellett szólunk a *tanítás nélküli tanulás*, az *észrevétlen tudásszerzés* kérdéseiről is. Beszélünk a gyermekkori alapszükségletekről, arról, hogy mire van szüksége egy gyermeknek és mit adunk, mi realizálódik. Minden otthon kezdődik – a család, a generációk szerepe az egyéni életút megalapozásában megkérdőjelezhetetlen. Szólunk arról is, hogy a gyermekkori befektetés kétségkívül megtérül – ez a leghatékonyabb és legokosabb politika.

A KONSTRUKTIVIZMUS TANULÁSFELFOGÁSA

A tanulásról alkotott kép folyamatosan változik. Sokan még ma is a tanulást az iskolához kapcsolják, pedig egész életünkben tanulunk. Nem kisebbítve az intézményes tanulás jelentőségét, kijelenthetjük, hogy felnőtt korunkra tudásunk egy jelentős részét intézményen kívül szerezzük meg, ma már egyre több szó esik az otthonról hozott tudásról, az észrevétlen (rejtett) tudáselsajátításról és a tanítás nélküli tanulásról. Megismerve a gyermekkori agykutatás és tanulás legújabb eredményeit, megállapíthatjuk, hogy életünk első éveiben – az intézményes tanulás előtti időszakban – sok minden eldől, ekkor alapozzuk meg a gyermek személyiségét, tudásrendszerét, a világhoz és benne az emberekhez fűződő viszonyát. Nem mindegy tehát, hogy mit adunk és mit nem adunk gyermekeinknek az élet első éveiben, hiszen a gyermekkori agy az első hat esztendőben rendkívüli aktivitást mutat. Kár lenne és bűn lenne ezt a szenzitív időszakot semmibe venni. Egy bizonyos: a tanulás az ember legáltalánosabb és legbonyolultabb tevékenysége. A legáltalánosabb, hiszen születésunktől halálunkig tanulunk; a legbonyolultabb, hiszen az emberi agy működése még sok titkot és megválaszolatlan kérdést rejtget. Napjainkban az agyról tett felfedezések korszakába léptünk, az agykutatás már sok mindent feltárt a tanulás élettani, neurológiai hátteréről, a memória keletkezéséről, de még mindig sok a fehér folt az agy működésében. Maga a tudás a tanulás eredményeként az agyban létrejövő pszichikus képződmények rendszere – az agy területeit, fiziológiáját már egészen jól ismerjük, viszont annak terméke, maga a gondolat szellemi, így ma még nehezen vizsgálható.

A nevelés egyes társadalmi szakaszaiban különböző tanulásfelfogások láttak napvilágot, a középkor évszázadait elsősorban a jól körülhatárolt, pontosan definiált ismeretek átadása, közvetítése és számonkérése jellemezte. Ugyanakkor az empirizmus, a tapasztalati megismerésre épülő felfogás jelentős áttörést eredményezett a tanulás értelmezésében, mely szerint az érzékszervek rendkívül jelentős szerepet töltenek be a tanulás folyamatában. Comenius is gyakran idézi a híres középkori mondást, miszerint semmi nincs az értelmünkben, ami korábban nem lett volna az érzeteinkben, vagyis tudásunkat tapasztalatainkból merítjük. Ebből született meg Comenius *szenzualista pedagógiája*, melyben a szemléltetésnek, az ingergazdag környezetnek rendkívül nagy jelentőséget tulajdonít. Egyébként a gyermekkori agykutatás mai eredményei ismételten alátámasztják a gyermeket ért korai ingerek, a tapasztalatokban gazdag környezet jelentőségét. Az empirizmusból nőtte ki magát az amerikai John Dewey (Dewey, 1912) által részletesen kidolgozott *pragmatista pedagógia*, mely szerint a tanulás nem más, mint tapasztalás és cselekvés, a tanulási folyamat lényege a cselekvési szituáció, melyben a pedagógus támogató, facilitáló szerepet tölt be. Nem véletlen, hogy a 20. századi reformpedagógiai irányzatok (Németh és Ehrenhard, 1999) szinte kivétel nélkül a tanítás helyett inkább a tanulásra, az ismeretátadás helyett a felfedezésre, a cselekvésre, a tanulók tevékenykedtetésére helyezik a fő hangsúlyt. A pragmatista pedagógia induktív megismerési mód, sajátos módszere pedig a projektoktatás.

A 20. század végén megjelent egyik legújabb tanulásméleti paradigma a *konstruktív pedagógia*, mely a megismerési folyamat helyett inkább a tanuló gyermekre, a gyermek belső világára koncentrál. A konstruktivista pedagógia magyarországi képviselője és terjesztője Nahalka István (Nahalka, 2002). A konstruktivista tanulásfelfogás szerint a tudás kész rendszerként nem vehető át a pedagógustól, a gyermek nem megszerzi, nem interiorizálja a tudást, hanem sokkal inkább létrehozza, megkonstruálja azt. Ezért ennek az irányzatnak a filozófiája, központi kategóriája az önmagát megteremtő ember (*self-made man*). A megismerési folyamatnál sokkal fontosabb lesz így az értelmező, alkotó, strukturáló gyermeki elme. A tanulás így az aktív, megismerő elmében zajlik, építve a gyermekben már meglévő tudásbázisra, a folyamatosan változó, bővülő agyi struktúráira, amit a szakirodalom a *mentális térkép*, vagy *világmodell* kifejezéssel definiál. Az újonnan megkonstruált ismeret, tapasztalat, képesség a gyermek által létrehozott struktúrába épül be, így a gyermek sajátjává válik, különös színezettel és minőséggel. A folyamat fő irányítója maga a felfedező gyermek, a konstruáló elme, az önmagát megteremtő gyermek; a pedagógus, a nevelő ennek az építkezési folyamatnak egyik katalizátora,

segítője, támogatója. A tudást nem a pedagógus hozza létre a gyermekben, hanem segíti a tanuló kisgyermek saját gondolati struktúráinak felépülését, vagyis optimális feltételeket teremt ahhoz, hogy ez az építkezés minél eredményesebb legyen. Ez a szemléletmód fontos szerepet szán a pedagógusnak a gyerekek előzetes tudásának feltárásában és a segítő tanulási környezet kialakításában. A konstruktivizmus megalapozója Jean Piaget svájci pszichológus, aki szerint a megismerés a való világ viszonyainak cselekvés segítségével történő belsővé válása, a tudás pedig aktív tevékenység eredményeképpen a környezetre reagáló rendszer. Piaget szerint (Piaget, 1970) a tudás az agy konstrukciós működésének eredménye, a belső világ, vagyis a kognitív rendszer és a külső világ, a tapasztalatok kölcsönhatása, egymásra hatása. Piaget hatására a tanítvány, Seymour Papert tovább finomította (Papert, 1988) a konstruktivizmus felfogását, miszerint a gyerekek saját gondolati struktúráik építői, továbbá el kell ismerni a tanítás nélküli tanulást. Papert szerint a gyermekek megismerési, tapasztalatszerzési motivációja leggyakrabban természetes, önkéntelenül érdeklődnek a környezetük iránt, melynek állandó vizsgálata, megfigyelése jellemzi őket. Az „észrevétlen” tanulás – tudásszerzés felfedező és érzékelő dominanciájú, gyakran nonverbális és teljes mértékben a gyermek által vezérelt. A konstruktív tanulásértelmezés szerint a gyerekek tudásukat a nekik megfelelően kialakított környezetben, a saját problémájukkal foglalkozva, aktív, alkotó, felfedező tevékenység során szerzik meg. A tanulás mint tudásépítés mindig a felnőttek által jól megszervezett és segített, és a gyerekek által irányított és elfogadott módon, hiteles problémahelyzetek megoldása közben zajlik. A nevelő helyét és szerepét vizsgálva a konstruktív pedagógiában a Montessori-féle mottó jut eszünkbe: *segíts nekem, hogy magam csinálhassam*. A hagyományos, rendszerkövető tanítási-tanulási paradigmáról elmondhatjuk, hogy olcsóbb, jól kidolgozott, kézben tarthatóbb, előbb elérhető a (vélt) tudás. A konstruktivista tanulás-tanítás költségesebb, a nevelő részéről komolyabb felkészülést igényel, később érhető el a (valódi) tudás, ugyanakkor ez a tanulásértelmezés még nem teljesen kidolgozott minden részletében. Az *intergenerációs tanulás* az egyik legjobb, ma még teljes mértékben nem kiaknázott lehetőség és tevékenységi forma a konstruktivista pedagógia számára.

A KOMPETENCIÁK MEGALAPOZÁSÁNAK IDŐSZAKA

Az élethez szükséges kompetenciák megalapozásának időszaka (Demeter, 2006) vitathatatlanul a gyermekkor. Ekkor rakjuk le az érzelmi, az értelmi és a szociális képességeink alapjait. A *kompetencia* latin eredetű szó, alkalmasságot, ügyességet fejez ki. A kompetencia olyan általános képességrendszer, amely tudáson, tapasztalaton, értékeken alapszik, és amelyet egy adott személy tanulás során fejleszt ki magában. A kompetencia fogalma pedagógiai-pszichológiai megközelítésből nem más, mint a *mit* (teoretikus tudás) egyszerű tudásán túl a *hogyan* tudását (procedurális tudás) is magába foglaló operatív intelligencia. A kompetencia akcióra vonatkozik, a környezet megváltoztatására csakis úgy, mint a környezethez való alkalmazkodásra. A kompetencia alapú oktatás célja az, hogy a gyermekek a mindennapi életben hasznosítható tudással rendelkezzenek – nem lemondva az ismeretek elsajátításáról, vagyis ismeretekbe ágyazott képességfejlesztésről van szó. Az alapkompétenciák három dimenzióját különböztetjük meg. Beszélünk *intrapersonális kompetenciákról*, ezek a személyes kompetenciák, olyan érzelmi, értelmi és szociális alapok, melyek segítségével megtanulunk önmagunkkal békében, szeretetben, harmóniában együtt élni: önismeret, önbizalom, önkontroll, Én-kép, önfegyelem, önbecsülés, önfogadás. A másik nagy terület az *interperszonális kompetenciák* csoportja, elsajátításukkal megtanulunk másokkal együtt élni: kommunikáció, másság elfogadása, empátia, tolerancia, elfogadás és befogadás, együttműködés, szeretet. A harmadik nagy kompetenciacsoport pedig az emberi élet egyik legbonyolultabb és legáltalánosabb tevékenysége, maga a *tanulás* – ennek segítségével megtanuljuk felfedezni, megismerni és megérteni a világot.

A kompetencia alapú oktatás lényege, hogy a pedagógiai folyamat középpontjában nem a tanítás, hanem a tanulás aktív folyamata áll, a fejlesztendő kulcskompetenciák között szerepel a tanulni tudás képességének

fejlesztése. Meg kell tanítanunk a gyerekeket a kételkedésre, a kritikai gondolkodásra, hogy tudjanak a sorok mögött is olvasni. Hangsúlyosabbá válik a tudatos egyéni fejlesztési folyamat, a tevékenységterv elkészítésével, ami a tanuló gyermek tudásából, képességeiből, érzelmi intelligenciájából és szociális helyzetéből indul ki. A kompetencia alapú nevelés-oktatás erősen épít a hozott tudásra, az intézmény keretein kívül megszerezhető ismeretekre. A fejlesztendő kulcskompetenciák az életben való boldogulást teszik lehetővé, ezért különféle környezetben egyaránt fejleszthetők. Az intézményen kívüli tanulási lehetőségek élményszerű megélése kiváló lehetőséget ad az élethosszig tartó tanulás megalapozására.

A pedagógusi sztenderdek, nevelői kompetenciák közül elsőként a gyermekek szeretetét, a gyermekhez való simulás elvét kell megemlítenünk, hiszen szeretet nélkül nem működik a gyermeknevelés. Meg kell ismerni az emberi fejlődést, a tanuló gyermek sajátosságait, a gyermekkori tanulás törvényszerűségeit, a téma legfrissebb tudományos eredményeit, megállapításait. Tisztában kell lennünk azzal is, hogy minden gyermek egy sajátos kultúra hordozója, állandóan tanulunk egymástól, a gyermekkori tanulás mindig tevékenységbe ágyazottan történik. Nem hagyható figyelmen kívül a nevelőmunka adaptálása a gyermek egyéni szükségleteihez, kíváncsok többféle tanulási stratégia alkalmazása, fontosak a motivációs és tanulásszervezési képességek, a jó kommunikációs képesség, a tervezési képesség, a szilárd szakmai elkötelezettség, a felelősség, az alázat, a példamutatás és az együttműködési képesség.

A gyermeknevelő legyen tisztában a gyermekek fejlődésének és tanulásának sajátosságaival, legyen képes olyan tanulási feltételeket teremteni, amelyek elősegítik a gyermekek intellektuális, szociális és személyes fejlődését. A gyermeknevelőnek tisztában kell lennie a tanulás mibenlétével – a gyermekek hogyan konstruálják meg tudásukat, hogyan szerzik meg készségeiket, képességeiket és fejlesztik gondolkodásmódjukat. Továbbá tudnia kell azt is, hogy a gyermekek fizikai, szociális, érzelmi, erkölcsi és értelmi fejlettsége kölcsönösen hat a tanulásra. Jó, ha a nevelő még tisztában van a gyermek elvárható fejlettségével és az egyéni különbségek mértékével, továbbá elismeri és értékeli az egyéni különbségeket minden területen, megbecsüli minden egyes gyermek sajátos képességeit, adottságait, eltökélt a gyermekek hozzáértésének és önértékelésének fejlesztése iránt, továbbá kész a gyermekek erősségeit a fejlődés alapjaiként, hibáikat lehetőségként kezelni. A fentiekből látható tehát, hogy az generációk közötti tanulás rendkívül jól szolgálja az életkompetenciák megalapozását.

A GYERMEK SZÜKSÉGLETEI

Ha széles perspektívából tekintünk a kisgyermekre, akkor elmondhatjuk, hogy a mai gyermekek a holnap polgárai, dolgozói és szülői, a jövő társadalmának és a gazdaság fejlődésének megalapozói. Nem szabad elfelejteni, hogy a család, a bölcsőde, az óvoda alapozza meg a nemzeti szellemi és anyagi növekedést. A *gyermekkori szükségletek* (Tausz, 2006) megfogalmazása kardinális kérdés, a hangsúly mindig a gyerekek boldogságára, biztonságára, fejlődésére, egyéni eredményességére és tevékenykedtetésére helyeződjön. Csökkenjen

az intézményekben a szelekció és szegregáció, mérséklődjenek a gyermekek közötti egyenlőtlenségek, ugyanakkor növekedjen az intézményt használók és szereplők elégedettségei szintje. Rendkívül fontos a támogató felnőtt környezet megnyerése az intézményes nevelésnek. Kulcskérdés a kötött vagy kötetlen, szervezett vagy spontán pedagógiai fejlesztés és a fejlődés meg támogatása, a folyamatos szakmai megújulás, új módszertani anyagok kidolgozása. Hiteles és folyamatos szakmai párbeszéd nélkül nem lehet közelíteni a 21. századi nevelés követelményeihez. A jelenlegi társadalom akkor biztosítja jövőjét, ha minden gyermek számára megteremti az egészséges, felelősségteljes és produktív élet megalapozásához szükséges feltételeket. Csak professzionális gyermeknevelés képes támogatni a célok teljesülését.

Először is az alapvető fiziológias feltételeket kell biztosítani: fedél, élelem, ruházat, mérgező anyagoktól mentes környezet. Nagyon fontos a gyermek fejlettségének megfelelő tapasztalatokat, ingereket biztosító tárgyi környezet, és nem utolsósorban a szeretetteljes, pozitív, biztonságot jelentő, támogatást nyújtó, stabil kapcsolatrendszer. Ha gyermekkorban tartósan nem elégülnek ki a szükségletek, hosszú ideig hiányoznak a kora gyermekkori fejlődést támogató feltételek, akkor komoly és gyakran visszafordíthatatlan folyamatokkal kell szembenéznünk, ugyanis a tartós *toxikus stressz* káros hormonális és idegrendszeri változásokat eredményez és megváltoztatja az agy szerkezetét. A toxikus stressz az első években károsíthatja a fejlődő agyi struktúrát és tanulási és viselkedési problémákat okozhat, illetve megnöveli a fizikai és mentális betegségek kockázatát. A toxikus stressz forrásai között lehet a súlyos szegénység, súlyos szülői mentális egészségkárosodás, a gyermek nem megfelelő gondozása, erőszaknak kitévése, a stabil, gondoskodó, szeretetteljes kapcsolatok hiánya a gyermek életében.

Vitathatatlan tény, hogy boldog, egészséges lelkű, kiegyensúlyozott, a világ dolgai iránt nyitott, eleven eszű, kezdeményező gyermeket kell nevelni, aki később a társadalom intelligens, fogékony, problémamegoldásra képes, kreatív tagjává válhat. Az intézmény nyitott és rugalmas rendszere mindig igazodjon a gyermek egyéni szükségleteihez, életkori és egyéni sajátosságaihoz, fejlődési üteméhez. A játék a legfontosabb, legfejlesztőbb tevékenység, melynek mindennap, visszatérő módon, hosszantartóan, zavartalanul kell kielégülnie. A gyermeki aktivitás, motiváltság, kíváncsiság életben tartása és kielégítése, a kreativitás előtérbe helyezése, a kompetenciaérzés kialakítása, fenntartása rendkívül fontos tényezők. Nem feledkezhetünk meg az egyéni, differenciált bánásmódról sem, mely elengedhetetlenül szükséges a minden gyermeket megillető személyes, bensőséges kapcsolat kialakításához. A gyermek a szűkebb és tágabb környezetében, a generációk közötti tanulási szituációban az emberi érintkezés alapvető szokásait is elsajátítja.

Az érzelmek (Goleman, 1997) áthatóan és rendkívül befolyásolóan vannak jelen a gyermekkori személyiségfejlődésben. Az *érzelmi intelligencia* (EQ) a szív látása. Ha társat, barátot keresünk, ha gyermekünket tartjuk kezünkben, egy kidobott állatot befogadunk vagy virágot szedünk a mezőn, ha helyünket és utunkat keressük az életben, akkor mindezt az érzelmi intelligencia erejével tesszük. A körülöttünk lévő világ jelenleg még jobban értékeli az értelem fényét, az IQ-t, mint a szív látását, az EQ-t. Sokáig úgy tartották, hogy a magas IQ megjósolja a sikert a tanulmányokban és a munkavégzésben egyaránt. A legutóbbi kutatások alapján az IQ a legjobb esetben is csak ötödét teszi ki a sikeres életvitelt befolyásoló tényezőknek. A fennmaradó jelentős rész más erőkre vezethető vissza. A fejlett érzelmi képességű embereknek jóval nagyobb az esélye a sikeres, megelégedett életre, mert elsajátították azokat a lelki szokásokat, amelyekkel a teljesítőképességüket képesek növelni. Csíkszentmihályi Mihály szerint (Csíkszentmihályi, 2010) minél fiatalabbak a gyerekek, annál inkább örömteli állapotot jelent számukra a tanulás, és minél idősebbek, annál kevésbé képesek *flow*, azaz optimális élmény átélésére a tanulás során. Egy vizsgálat kimutatta, hogy az iskolában töltött idő harmadára jellemző a tanulásra készítető pozitív állapot, optimális működési szint, a *flow*, miközben sajnálatosan magas a szorongás, az unalom és az apátia aránya a mai magyar közoktatás intézményeiben. A magas követelmények miatti szorongás aránya alig fele az alulterhelés következtében fellépő unalom és apátia együttes arányának. A *flow* állapot magas

szintű motivációt, kihívásokra való készenléti állapotot jelent és a feladatok elvégzésére való megfelelő szintű alkalmasságot, képességet, kompetenciát. Ha bármelyik hiányzik, a tanulás nem lesz örömteli, élvezetes.

A kora gyermekkori, egészséges fejlődést biztosító intergenerációs programok szükségessége és megtérülése vitathatatlan. A gyermek életének első éveiben fejlődésének szinte minden lehetséges aspektusa szempontjából döntő fontosságú az ingergazdag környezet és a szeretetteljes, stabil, biztonságos és kielégítő kapcsolat a gyermek és a családtagok, valamint a gyermeket gondozó személyek között. Miért is olyan jelentős a generációk közötti aktív és állandó kapcsolat? Maya Angelou szavaival: „*Elfelejtik, hogy mit mondtál, elfelejtik, hogy mit tettél? De sosem felejtik el, milyen érzést váltottál ki belőlük.*”

A GYERMEKKORI AGYKUTATÁS EREDMÉNYEI

A tudósok korábban azt hitték, hogy az emberi agy fejlődése lineáris. Ma már kijelenthetjük, hogy az agy fejlődésében *szenzitív periódusok* vannak, és a gyermekkor a legszenzitívabb szakasz a központi idegrendszer fejlődése szempontjából. Megszületéskor szinte az összes idegsejt jelen van az agyban, ez körülbelül 100 milliárd idegsejtet jelent. Az újszülött agyának súlya csupán negyede egy felnőttéhez képest, a hálózat folyamatosan épül, az idegsejtek velősödnek. A kisgyermekkori agy hálózatának burjánzását jól mutatja az az adat, hogy születéskor egy idegsejtnek átlagban 2 500 kapcsolata (*szinapszisa*) van, majd a második év végére kb. 15 000! Tehát a szinaptikus hálózat az első két évben rendkívüli fejlődést mutat. Az agykutatók szerint (Ádám, 2004) az agy szerkezetének kiépülését, a hálózatot leginkább a szeretet és az ingergazdag környezet, a tapasztalat stimulálja. Az egy időben ingerületbe jövő sejtek nyúlványokat (*dendrit*, az elme „mágikus fáí”) növesztenek egymás felé – a hálózat folyamatosan formálódik. Minden alkalommal, amikor végigfut az információ az idegsejtek között, a kémiai és elektromos hatások megerősítik a sejtek közötti kapcsolatot – a hálózat érik. Ezért van szükség az ingergazdag környezetre, a gyermekkel való folyamatos foglalkozásra. A nem használt, felesleges szinapszisok a harmadik életév után folyamatosan pusztulnak, az agyi hálózat stabilizálódik. Az agy struktúrájának teljes felépülése hosszú távú folyamat, amely a születést megelőzően kezdődik el és folytatódik a felnőttkorig. Azt már tudjuk, hogy az első életévek jelentik a legaktívabb időszakot a neurális kapcsolatok megalapozásában – 700 új kapcsolat jön létre minden másodpercben az élet első három évében.

A gyermekekkel foglalkozók érezzék munkájuk felelősségét, hiszen az agyi struktúra fejlődésének minősége szilárd vagy éppen törékeny alapot képez a jövőbeni képességek és viselkedés számára (Kluge, 2003). Az agy hierarchikus módon épül fel, alulról felfelé építkezve, az idő előrehaladtával egyre összetettebb agyi struktúrák, hálózatok és képességek épülnek az egyszerűbb hálózatokra és képességekre. A szerető gondoskodás, a fiziológiás alapok biztosítása és a stabil kötődések kölcsönösen alakítják a fejlődő agy hálózati rendszerét. A gyermekek gyakran kínálnak fel alkalmakat, hogy kapcsolatot létesítsenek az őket körülvevő felnőttekkel, akik muszáj, hogy reagáljanak a gyermekekre. A meghívás és reagálás folyamata alapvető az agyi hálózat fejlődése szempontjából, különösen az első években. Talán mondanunk sem kellene, hogy a generációk közötti tanulási szituáció ezt is jól szolgálja. Érdemes ismét kihangsúlyozni, hogy a kisgyermek kognitív, érzelmi és szociális képességei szétbogozhatatlanul összefüggenek egymással; mind testi, mind lelki egészségük rendkívüli módon függenek egymástól egész életük során, tehát az egyik területet sem lehet megcélózni anélkül, hogy a többire ne legyen hatással. Sajnos az agyi plaszticitás és a viselkedés megváltoztatásának képessége csökken az idő előrehaladtával. Az agy figyelemreméltóan alkalmazkodóképes az egész élet során, megfelelő időben jól alakítani sokkal hatékonyabb és kevésbé költséges a társadalom és az egyén számára egyaránt.

Új tudomány van alakulóban: a *társas intelligencia*. Nem lehetünk sikeresek egyedül, magunkhoz kell vonzani az embereket, ebben kulcs az érzelmi intelligencia. A neurobiológia feltárta az agynak azt a tulajdonságát, hogy szociális, vagyis hajthatatlanul keresi a bensőséges kapcsolódást a másik aggyal. Nem csupán egy kap-

csolathoz viszonyulunk intelligensen, hanem magában a kapcsolatban is így viselkedünk. Az egy-személyes nézőpont helyett tehát kétszemélyes perspektívában kell gondolkodnunk. E. Thorndike szerint a társas intelligencia „az emberi kapcsolatainkban megnyilvánuló bölcsesség.”

A BOLDOG GYERMEK

Régóta foglalkoztatja a kutatókat (Goleman, 1997) a boldogság kulcsa, az öröm forrása, eredete, a boldogság érzésének gyökerei, hatása az emberi élet különböző területeire, továbbá a boldogság összefüggése az emberi életúttal, annak eredményességével. Az vitathatatlan, hogy az érzelmeknek jelentős köze van ahhoz, hogy mennyire leszünk sikeresek az életben. Jelen fejezetben a kisgyermekkori boldogság kérdéseit tisztázzuk, arra a kérdésre próbálunk választ adni, hogy mitől boldog egy kisgyermek. Mi teszi a gyerekeket boldoggá? Egy új játék, egy tábla csokoládé? Ezek a dolgok egy röpké mosolyt varázsolnak sok gyermek arcára, de valószínűleg nem ezek a dolgok a legfontosabbak számukra. A legtöbb kutatás megcáfolja azt az általános vélekedést, hogy a gazdagság, a pénz boldoggá teszi az embereket. A vizsgálatokba bevont boldogtalan emberek jövedelme jelentősen felülmúlja a szegénységi szintet, az életszínvonal, a kereset növekedése nem vezet a boldogság megfelelő növekedéséhez, a tartós boldogsághoz. Mindazonáltal a vizsgálatok azt is kimutatták, hogy a jövedelmek nagy növekedéseinek ellenére öt évtized óta a boldogság szintje sokat nem változott.

A jó emberi kapcsolatok, a generációk közötti bensőséges együttlétek nélkülözhetetlenek a tartós boldogsághoz. A gyerekek minőségi kapcsolatai a szülőkkel, idősekkel egyfajta kezdőpont a boldogsághoz. A biztos kapcsolatú gyermekek tiltakoznak, amikor a szeretett személy eltávozik, de gyorsan megvigasztalódnak, amikor visszatérnek, ugyanakkor a bizonytalan kapcsolatú kisgyermek a visszatérés után kerül a felnőtt személyt, vagy eltaszítják őket. A stabil kapcsolatú gyermekeknek a későbbiekben is sokkal több lesz a pozitív élményük, beleértve a barátságokat, a kortárskapcsolatokat, ugyanakkor jóval kevesebb lesz a problémás kapcsolatuk.

A boldogsággal kapcsolatos kutatások azt is feltárták, hogy a gyermekkori érzelmek igen jelentős mértékben befolyásolják az idegsejtek és agyi hálózat fejlődését. Richard Davidson professzor (Davidson and Fox, 1984), az érzelmek agyi alapjainak kiváló szakértője kimutatta, hogy azok az emberek, akiknek az agya aktívabb a bal oldali homlokleány területén, hajlamosabbak arra, hogy pozitívabbak legyenek, társaságkedvelőbbek, és többet mosolyognak; ezzel szemben azok az emberek, akiknek a jobb oldali lebenye az aktívabb, hajlamosabbak a befelé fordulásra, szorongóbbak, gátlásosabbak, és kevesebbet mosolyognak. Davidson professzor és a munkatársa, Nathan Fox professzor (Fox and Davidson, 1984) szerint az agyi tevékenység és az érzelmek közötti kapcsolat már az újszülötteknél is kimutatható.

Mi tesz tehát boldoggá egy gyereket? Hosszú távon a stabil kapcsolatrendszer adja az alapot, mindazonáltal – rövidtávon – egy új játék is mosolyt varázsol a gyermek arcára.

A gyermekkorral foglalkozó szakemberek gyakran vitáznak arról, vajon a gyermekek képesek-e autentikus, értékelhető és feldolgozható adatokat szolgáltatni saját világukról, érzéseikről és gondolataikról. Megítélésünk szerint a gyermekekről, a gyermeklétről, a gyermekorról gondolkodni, polemizálni és írni csak a gyermekekkel együtt érdemes. A gyermekek bevonása a róluk szóló kutatásokba a kutatók kötelessége. A gyermekek hangjánál nincs hitelesebb forrás, a gyermekorkutatás nem teljes, ha ők nem szólalnak meg. Itt az ideje, hogy ne

mi, felnőttek mondjuk meg, hogy a gyermekek hogyan látják az őket körülvevő környezetet, hogyan érzik és hogyan pozícionálják magukat a kortársak és a felnőttek világában. A kutató kötelessége a megfelelő kutatási módszerek kiválasztása, a gyermekek hangjának feltárása és hiteles közvetítése.

A szakértők (*The Children's Society*, 2006) hét olyan tényezőt neveznek meg, melyek megteremthetik, biztosíthatják a most felnövő generációk boldog, felhőtlen gyermekkorát.

A gyermekeknek jó családra van szükségük ahhoz, hogy boldog gyermekkoruk legyen. A szerető, kedves, segítő, támogató és gondoskodó család a legfontosabb alap. A jó család nem sajnálja az időt az együttlétre. A jó barátok, a kortárskapcsolatok is boldoggá teszik a gyermekeket. A barát mindig meghallgat és segít, bizalommal lehet hozzá fordulni. A gyermekek úgy nyilatkoztak, hogy a barátválasztásban szabadságra, a játékban időre van szükségük. A közös játék, az együttlét, a közös tevékenységek is a boldog gyermekkor építőkövei. Az értelmesen eltöltött szabadidő rendkívül fontos tanulási forma. Nagyon fontos, hogy sokféle lehetőséget biztosítsunk gyermekeinknek a játékra, a mozgásra és a társas tevékenységekre. A gyermekeknek mintákra és értékekre van szükségük. Nagyon fontos az odafigyelés, a meghallgatás, a szabad véleménynyilvánítás, a döntéshozatalba való bevonás, a tisztelet és a becsület. A negatív attitűd, a rossz példa, a lelki és fizikai bántalmazás, az előítélet rendkívül káros a gyermek számára. A jó intézmények is hozzájárulnak gyermekeink boldogságához, melyekben újabb és újabb dolgokat tanul a gyermek. *Új barátok, társak, szabadság, szabad játék, biztonság, segítő, támogató és ösztönző nevelők* – ezek a jó nevelő intézmény jellemzői.

A boldogság egy igen fontos feltétele a testi és lelki egészség megléte. Az egészség hiánya a gyermekkori boldogság egyik fő akadálya. A megkérdozett gyermekek számára a legfontosabb tényezők: vidámság, az élet élvezete, öröm, mozgás, jó ételek, alvás. Ami viszont aggodalommal tölti el őket: a stressz, az aggodás, a gondok, a kényszer, a bántalmazás, a túl magas elvárások.

Nem elhanyagolható tényező a családok anyagi helyzete sem. A szegény családok gyermekei sokkal gyengébben teljesítenek a tanulási szituációkban. A nem megfelelő táplálkozás, a létbizonytalanság, a kilátástalanság megnöveli a krónikus stressz szintjét, ami a gyermek testi és lelki fejlődésében komoly zavarokat, sőt hosszú távon helyrehozhatatlan kimaradásokat eredményez. Minden egyes gyermeknek biztosítani kellene az esélyeket a biztos kezdethez.

Összegzőképpen megállapíthatjuk, hogy gyermekeink számára legfontosabb a szeretetet, az ingergazdag környezet és a támogató kapcsolatrendszer. A szeretetet a gyermekkori növekedés és a fejlődés táptalaja. Mindenki – a gyermeknevelés, az intergenerációs nevelés területén munkálkodva – járuljon hozzá egy egyetemlegesen boldog gyermekkor megteremtéséhez.

TANULSÁGOK

A kisgyermekkor, a gyermekkor, az emberi élet első éveinek értelmezésében és megértésében az utóbbi években paradigmatis változások következtek be. A legújabb hazai és külföldi kutatásokból a gyermekkor egész egyéni életutat alapjaiban meghatározó jelentősége olvasható ki. Korábban a felnőttkor „előszobájának” tekintették a gyermekkort, melynek során a kisgyermek felkészül a felnőtt életre, szocializálódik, a felnőttek aktív közreműködésével elsajátítja a felnőttiségre jellemző és azoktól elvárt kompetenciákat. Ebből következően a gyermekséget nem önmagában, önmagához képest értelmezték és értékelték, hanem a felnőttek viszonylatában. Így a korábbi elméleti megközelítések a gyermekkort inkább a hiányállapot, az átmeneti állapot, a felkészülés, az inkompetencia, a „még nem kész ember” oldaláról definiálták.

Elismerve és részben elfogadva az emberi életút szakaszainak egymásutániságát, kapcsolódásait, továbbá az egyes életszakaszok alapvető jellemzőit és funkcióit, a gyermeklét megítélésében egy merőben új pedagógiai megközelítés bemutatására vállalkozik ma a tudomány.

Igyekeztünk a neveléstudomány mellett az emberrel, az ember fejlődésével és fejlesztésével foglalkozó egyéb tudományok, narratív kutatások eredményeit is bemutatni, törekedve az interdiszciplinaritás elvére, a komplexitásra és az összefüggések meglátására. A kisgyermek, az ember kérdésköre túl bonyolult ahhoz, hogy csupán a pedagógia oldaláról közelítsünk. A fejlődő gyermek kontextusában feladatunk a tudományok közötti folyamatos párbeszéd támogatása, a különböző álláspontok hiteles bemutatása és tárgyilagos értékelése.

Reményeink szerint az is kiderült az olvasó számára, hogy a gyermekkor, a gyermekkori fejlődés és fejlesztés, a generációk közötti tanulás még soha nem volt ennyire az emberrel foglalkozó tudományok, különösen a neveléstudomány fókuszában. A legújabb nemzetközi és hazai kutatási eredmények arról számolnak be, hogy az emberi életút első éveinek nem csupán előkészítő, felkészítő, bevezető funkciója van. A valamire való felkészülés, az átmenet, a nem teljesség paradigmáiból kilépve határozottan ki kell jelentenünk, hogy a gyermek nem csupán a felnőtt viszonylatában értelmezendő, hanem önmagában, gyermeki mivoltában, saját állapotában, értékeiben, létezésében és kapcsolatrendszerében. Vitathatatlan tény, hogy az ingergazdag, stimuláló intergenerációs környezet, a boldog gyermekkor, a feltétel nélküli elfogadás és a mindent átható szülői, nevelői szeretet képezik a gyermeknevelés alapjait. Hosszú távon tehát csak a nevelő családot, a szülői és gyermeknevelői munkát alapvető értéknek tekintő társadalom lehet versenyképes, amely lelkiileg, testileg egészséges generációkat képes felnevelni. A minden szempontból elsőbbséget élvező professzionális gyermeknevelés tehát nem csupán pedagógiai, hanem nemzetgazdasági kérdés is.

A legújabb gyermekkori kutatások irodalmát áttekintve néhány fontos következtetést a gyermeknevelők számára biztosan megfogalmazhatunk. A gyermekkor, a születést követő néhány esztendő egy rendkívül dinamikus, látványos és kritikus időszak, hiszen a korai tapasztalatok és élmények az agyi struktúra kialakulásának, a gondolkodásnak és a cselekvésnek a fő építőkövei. Az emberi elme egész életre szóló „viselkedésének” megalapozása történik meg a gyermekkorban. A gyermekkori erős kötődés és a meleg, szerető gondoskodás állandósága a legjobb védekezés a felnőttkori zavarokkal szemben. A kora gyermekkori szegénység és az elszegvedett hiányok rendkívül hosszan befolyásolják az egyéni életutat és meggyengítik az egész személyiséget: gyakran rombolják a kapcsolatokat, a kreativitást, valamint gátolják a jövőbeni jólét és boldogság esélyét.

Mit biztosítsunk tehát egy, a 21. században megszületett gyermek számára? Talán a legfontosabb a barátságos, szenzitív környezet, a játék, a mozgás és a zene, a megfelelő táplálkozás, az állandó kommunikáció, a szeretet és a kötődés folyamatos érzése. Rendkívül fontos még: a biztonságérzet, a félelemmentes gyermekkor, izgalmas lehetőségek, kihívások és végtelen kalandok.

A kutatók egyetértenek abban, hogy az emberi életút kritikus szakasza a gyermekkor, melynek során az agyi hálózat – a szavak, a szeretet és a gondoskodás által – rendkívüli módon sűrűsödik, az idegpályák velőződnek, az idegsejtek nyúlványai igen gyors ütemben szaporodnak. Az idegrendszer korai stimulálásának elmaradása komoly és végleges károkat okoz. Tudjuk, hogy a korai életévekben az agy végtelenül képlékeny és határtalanul fogékony, az agyi plaszticitás miatt a korai fejlesztésben részt vevő felnőttek felelőssége vitathatatlan.

Az emberi élet első éveire a teljesség, a tökéletesség a leghelyesebb kifejezés, hiszen a gyermekkor alapjaiban meghatározza az egyéni életutat. Így tehát központi kérdés, hogy mit adunk és mit nem adunk gyermekeinknek életük első esztendeiben. Az okos korai befektetés egyfajta kulcs a boldog emberi élet megalapozásához. Ezt minden felnőttnek, szülőnek és gyermeknevelő szakembernek meg kell éreznie és értenie, hiszen az ő vállukon nyugszik a határtalan és kiaknázhatatlan lehetőség és a rendkívüli felelősség, hiszen a korai évek örökké tartanak.

*„Hidat csak úgy verhetek a mában,
ha a múltat a jövővel összekötöm
Megszülettem, tehát Híd vagyok – ez biztos!*

*Fájón kifizétve, – gondokkal meghintve,
hogy az Élet e rövid szakaszon
rajtam a sorsommal – áthaladjon”
Fachet Magdolna: Tettenérés (részlet)*

IRODALOM

- ÁDÁM György (2004): *A rejtőzködő elme*. Budapest: Vince Kiadó
- BUCKINGHAM, D. (2002): *A gyermekkor halála után*. Budapest: Helikon Kiadó
- CSÍKSZENTMIHÁLYI Mihály (2010): *Flow – Az áramlat – A tökéletes élmény pszichológiája*. Budapest: Akadémiai Kiadó
- DEMETER Kinga (szerk., 2006): *A kompetencia. Kihívások és értelmezések*. Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet
- DEWEY J. (1912): *Iskola és társadalom*. Budapest: Lampel R. Kiadó
- DEWEY J. (1902): *The Child and the Curriculum*. Chicago: The University of Chicago Press
- DEWEY J. (1922): *Democracy and Education: an introduction to the philosophy of education*. New York: The Macmillan Company
- FOX, Nathan A., DAVIDSON, Richard J. (1984): *The Psychobiology of Affective Development*. New Jersey, London, Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates Publishers
- GOLEMAN, D. (1997): *Érzelmi intelligencia*. Budapest: Háttér Kiadó
- GOLNHOFFER Erzsébet, SZABOLCS Éva (1999): *A gyermekkor kutatása új megközelítésben*. Műhely, 5: 177.
- GOLNHOFFER Erzsébet, SZABOLCS Éva (2005): *Gyermekkor: nézőpontok, narratívák*. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó
- JENKS, C. (1996): *Childhood*. London – New York: Routledge
- JOEL SPRING (2008): *Globalization of Education. An Introduction*. New York: Routledge
- KAGAN, S. (2004): *Kooperatív tanulás*. Budapest: Önkonet Kiadó
- KLUGE, N. (2003): *A gyermeklét antropológiája*. Budapest: Animula Kiadó és Magánéleti Kultúra Alapítvány
- KÓRÓDI Mária (szerk., 2007): *Remény a fennmaradásra*. Budapest: Kossuth Kiadó
- MAUSE, de Lloyd (1974): *The History of Childhood*. New York: The Psychohistory Press
- NAHALKA István (2002): *Hogyan alakul ki a tudás a gyermekekben? Konstruktivizmus és pedagógia*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó
- NÉMETH András, Ehrenhard SKIERA (1999): *Reformpedagógia és az iskola reformja*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó
- PAPERT S. (1988): *Észrengés. A gyermeki gondolkodás titkos útjai*. Budapest: Számítástechnika-alkalmazási Vállalat
- PIAGET, J. (1970): *Válogatott tanulmányok*. Budapest: Gondolat Kiadó
- POSTMAN, N. (1983): *The Disappearance of Childhood*. London: W. H. Allen
- PROUT, A. (2005): *The Future of Childhood*. London – New York: Routledge – Falmer
- PUKÁNSZKY Béla (szerk., 2000): *A gyermek évszázada*. Budapest: Osiris Kiadó
- PUKÁNSZKY Béla (2001): *A gyermekkor története*. Budapest: Műszaki Könyvkiadó
- ROBOZ Pál (1948): *A kisgyermek nevelése*. Budapest: Hungária Könyvkiadó
- SADKER M. P., SADKER D. M. (1991): *Teachers, Schools, and Society*. New York: Mc Graw-Hill
- SZABOLCS Éva (1998): *Gyermekkor-történeti szempontok a pedagógiai szakirodalomban*. Magyar Pedagógia, 3.
- SZABOLCS Éva (2003): *Gyermekkortörténet: Új elméleti megfontolások*. In: PUKÁNSZKY Béla (szerk.): *Két évszázad gyermekei*. Budapest: Eötvös Kiadó, 11.
- TAUSZ Katalin (2006): *A gyermeki szükségletek*. Budapest: MTA gyerekszegénység elleni program, www.gyerekesely.hu
- TORGYIK Judit és KARLOVITZ János Tibor (2006): *Multikulturális nevelés*. Budapest: Bölcsész Konzorcium
- The Children's Society* letöltve: 2011. augusztus 15., www.childrenssociety.org.uk
- YIGOTSKY L. S. (1978): *Mind in society. The development of higher psychological processes*. Cambridge: Harvard University Press
- WINN, M. (1990): *Gyerekek gyermekkor nélkül*. Budapest: Gondolat
- ZRINSZKY László (1992): *A nevelés vége? Új Pedagógiai Szemle*, 7–8: 47–55.

GENERÁCIÓS KERESZTÚT – NEMZEDÉKEK ÉS KULTÚRÁK TALÁLKOZÁSA

Bakos István

elnök

Életművész Ifjúsági Egyesület

A *Generation X over – An International Exchange Between Cultural Identities* projekt fókuszában a különböző generációk és kultúrák találkozása állt. Célunk a Belgiumból, Magyarországról, Szlovéniából és Portugáliából származó szeniorok és fiatalok művészeti tevékenységek keretein belül való találkozása és együttműködés általi tanulása volt. A résztvevő szeniorok és fiatalok közösen tapasztalhatták meg a különböző kompetenciákat fejlesztő, sokszínű művészeti módszerek által az alkotás örömeit. A partnerszervezetek helyi tevékenységei és a nemzetközi találkozások elősegítették a generációk és a más-más kulturális identitással rendelkező egyének kölcsönös elfogadását, a sztereotípiák leépítését, valamint az élettapasztalatok és a nézőpontok megosztása által a tolerancia és megértés növekedését.

A projektben részt vevő szervezetek más-más tevékenységeket helyeztek fókuszukba: a belga *Mu-zee-um* kortárs ifjúsági szubkulturális zenétet feldolgozó műhelyeken érte el a generációs keresztutak élményét, a szlovén *Ljudska Univerza Radovljica* a digitális fotográfia és a kortalan divat segítségével hozta össze a fiatalokat és idősebbeket, az *Életművész Ifjúsági Egyesület* a *mural painting* módszerének megosztása révén facilitált egy együttműködésen alapuló kreatív folyamatot, a portugál *Transforma* pedig a kortárs művészet eszközeivel vezette be a projekt résztvevőit a gazdag helyi kultúrába.

HOGYAN JELENT MEG A GENERÁCIÓK KÖZTI TANULÁS A PROJEKTBEN, ÉS HOGYAN JÁRULT EZ HOZZÁ A PROJEKT CÉLJAINAK ELÉRÉSÉHEZ?

A projekt lényegi célja volt, hogy a fiatal és az idősebb nemzedékek tapasztalati élményekhez jussanak egymásról, művészeti önkifejezésükön át. A Belgiumban, Szlovéniában, Magyarországon és Portugáliában megvalósuló nemzetközi találkozó alkalmával a résztvevő szenior tanulóknak nem-formális művészet oktatási programok keretein belül lehetőségük nyílt a helyi fiatalokkal való találkozásra, közös munkára, együttműködésre és kölcsönös tanulásra.

Oostendében és Dinnyésen a workshopokat helyi fiatalok szervezték. Belgiumban egy lelkes DJ vont be az ötven éves koron felüli tanulókat, akik pár óra elteltével a maguk szája íze szerint rapeltek, drum'n'bass zenétet keverték a DJ-pulton, és elkészítették saját graffiti aláírásukat. Ez átütő élményként értette meg velük ezen művészeti ágak alkotó és önkifejező célját, az addig maximum jóindulatúan semleges (inkább leértékelő) nézőpontját kimozdította.

Magyarországon a *mural painting* módszerét hozta be az egyesület fiatal önkéntes csapata. A módszer a fiatalok szociális munkája, hiszen leszakadó rétegeket segítenek hosszú távú közösségi alkotómunkába. A Magyarországon az új módszereket általában szkeptikusan fogadó vidéki művelődési házak egyikét ez a program mozdította el abba az irányba, hogy képesek voltak befogadni az új módszer értékét a helyi idősök is, köszönhetően külföldi kortársaik lelkesedésének!

Radovljicában a seniorok helyi fiatalokkal együtt dolgoztak a divatbemutató kivitelezésén, együtt tanultak és alkották meg a ruhakreációkat. Itt a nemzedékek közti tanulás főleg a „konzervatív idősök – újító fiatalok” egyoldalú, fekete-fehér sztereotípiájának lebontásában jelent meg. A kellően motivált szenior tanulók alkották meg a merész, újító, de mégis érlelt ruhákat, míg a részben megilletődött fiatalok ragaszkodtak a hagyományos vonalakhoz.

Portugáliában a projektben részt vevő tanulók iskolai csoportokkal találkoztak, akik párhuzamosan ugyanazt a témát dolgozták fel: a tradicionális portugál *azulejo* csempék mintavilágát alapul véve hoztak létre színes és ötletgazdag alkotásokat. Ezen a mobilitáson a szerves hagyományt lehetett megérezni. Torres Vedras mindennapjaiban minden korosztály életének része az *azulejo*-val való: a *visual jockey*-k a bulikon ilyen mintákat vetítenek, az iskolákban ez borítja a falat, az idősök házáat is *azulejo* díszíti. Nem volt feszültség, ami feloldódjon, a harmonikus hagyományozódás ritka példáját csodálhatta és irigyelhette a többi ország tanulója, köztük nem egy kulturális szakember.

MILYEN PLUSZT ADOTT AZ, HOGY NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS KERETÉBEN VALÓSULT MEG A PROJEKT?

A résztvevő tanulók számára a projekt az európai perspektívák, eltérő nézőpontok és realitások megismerésének lehetőségét hozta. A magyarokra fókuszálva, minden országban más jelentette a pluszt. Belgiumban részben fájdalmas tapasztalat volt a seniorjainknak, hogy milyen életminőséget lehet egy másik kultúrában megélni ötven éves kor felett, átlagnál nem magasabb jövedelemmel is. A nyelvek beszélésének, a színházba járásnak, a fiatalos gondolkodásnak ez az oostendei példája egyfajta dacot szült tanulóinkban, többen sikeresen nyitottak itthon is ebben az irányban.

Nagyon fontos az is, hogy sokuknak a rendszerváltás koráig már megcsontosodott, beletörődő elképzelése lett az, hogy nem látják Európát. Emiatt az EU-csatlakozás is szépsziszt keltett bennük, megfoghatatlan volt számukra. A saját élmény kellett ahhoz, hogy elhiggyék, lehet dolgozni, találkozni, üzletelni, levelezni európai átlagemberekkel idős magyarként is.

Végül, de nem utolsó sorban a részvételi szemlélet volt tanulóink meghatározó élménye: hogy egy program létrehozásába is bekapcsolódhatnak, nem passzív tanulók csupán. A projekt két éve során ez készség szintre került, örömmel láttuk, hogy általában tudatosabban érvényesítik véleményüket, ötleteiket helyi ügyekben is szenior tanulóink.

A nemzetközi csoportokban való munka és a kultúrákon átívelő megértésre törekvés különleges élményt jelentett számukra. A felmerülő nyelvi nehézségeken túl az interkulturális kapcsolatok nemcsak a non-verbális kifejezőkészség és a kreatív kommunikációs formák kibontakozását hozták, hanem a szociális kompetenciák általános fejlődését, pozitív önkép kialakulását, az együttműködés nehézségeinek és örömeinek megtapasztalását, valamint nemzetközi barátságok kibontakozását.

A projektben közvetlenül részt vevő tanulókon túl a szervezett tevékenységekbe sokan mások is bekapcsolódtak: helyi fiatalok és szeniorok önkéntes munkájukkal segítették a programok sikeres lebonyolítását, barátok, ismerősök, családtagok kóstolhattak bele a nemzetközi hangulatba, helyi szervezetek, a média képviselői, önkormányzatok tagjai kísérelték figyelemmel munkánkat. Számukra a *Generation X over* példát szolgáltatott arra, hogyan tudnak különböző generációk és más-más országokból érkező, eltérő nyelvvel és kultúrával rendelkező emberek kölcsönös megértésre törekedve együtt dolgozni. Ez különös jelentőséggel bír az olyan kistérségi közegekben, ahol beszűkült világgal élnek az emberek.

A partnerek által szervezett nemzetközi programok interkulturális találkozások keretét adták, melyek a kulturális és nyelvi sokszínűség élményével gazdagították a résztvevőket. Számos szenior tanuló számára a külföldi utazás és a más országokból származó emberekkel való találkozás különleges és újszerű tapasztalatot jelentett. Az idegen nyelvek gyakorlása (főként az angol, de néhány társalgásban a német vagy az orosz vált közvetítő nyelvvé) és a non-verbális kifejezés sokszor bizonyult kihívásnak, ezzel a tanulás és kommunikáció új módjai tárultak fel. A találkozók után számos résztvevő motivációt kapott az angol tanulásra.

AZ EREDMÉNYEK HOGYAN HASZNOSULNAK A GYAKORLATBAN ÉS HOGYAN LEHETNEK TARTÓSAK?

Elsőként a nyelvi és informatikai hiányosságai miatti korlátaikra való ráébredés keltette motivációval dolgoztunk, és építettünk rá hosszú távú programot. Fiatal önkéntesek tanítják a szeniorokat angolra és hasznos informatikára, módszertani segítséget kapva képzőktől és nyelvtanároktól. A közvetlen motivációt az jelenti, hogy a két év alatt barátsággá mélyült szimpátiát ki-kifenn tudja tartani internet segítségével a külföldi tanulókkal.

A másik fő eredmény, a fiatalok és idősek mindennapi életben való kölcsönös segítségnyújtása pedig egy szívésségbankban testesül meg. A KÖSZIK, azaz *kölcsönös szívésség kör* már száz feletti létszámú fiatal, kisgyerekes család és idős ember között segíti tanulási kapcsolatokat építést. Beszerzések elintézése, felolvasás, további nyelvek tanítása érkezik a fiataloktól, gyerekvigyázás, háztartási teendőkre tanítás, lelki támogatás a szeniorok részéről.

Fontos, hogy újabb nemzetközi impulzus érkezzon mindehhez, már látjuk, hogy egy-egy ilyen élmény jelenti a feltöltődést, a napi rutinból való kitekintést.

KOMMUNIKÁCIÓ A FOLKLÓRON ÁT

Zsírosné Őszi Katalin

óvodavezető

Csicsergő Óvoda, Boldog

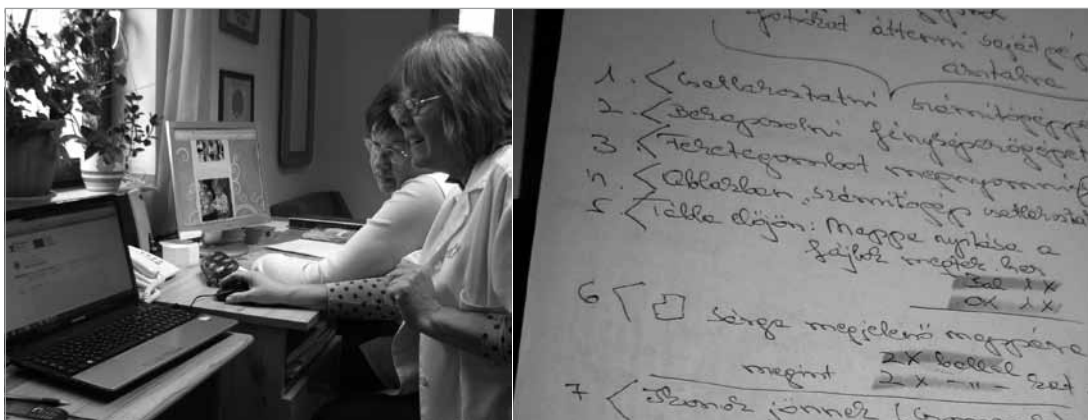
A boldogi Csicsergő Óvoda vezetője vagyok, 33 éve dolgozom óvodában. Egykori diplomám nem vértezett fel informatikai kompetenciával, azt autodidakta módon kellett elsajátítanom. A fiaimtól tanultam meg a számítógépet kezelni, tőlük kérdeztem meg, hogyan találok fel az internetre, nekik sikítottam, ha nem tudtam megnyitni az elektronikus levelezést, akik többnyire türelmesen segítettek. Ennyit előljáróban a családomon belüli intergenerációs tanulásról, amely kicsit hozzájárult, hogy egy kiemelkedően jól sikerült projektről számolhatok be Önöknek.

Communication by Folklore címmel Comenius iskolai együttműködések pályázatunk a 2010–2012-es tanévekre nyert támogatást, amelyben három európai ország egy-egy óvodája: Romániából a sepsiszentgyörgyi *Hófehérke Óvoda*, Svédországból, a sunnei *Hea Óvoda*, és Magyarországról a boldogi *Csicsergő Óvoda* együttműködése valósult meg. Az együttműködés középpontjában állt a népi hagyományok megőrzésének és továbbélésének lehetőségei az óvodai nevelésben és oktatásban. Mindhárom intézmény bemutatta azokat a népi hagyományokra épülő tevékenységeket, amelyek hozzájárulnak az óvodában folyó munka színvonalának emeléséhez és segítik az adott térségben és helyi közösségben kialakított, napjainkig továbbélő hagyományok ápolását és továbbadását a fiatal generációk számára.

Partnereink úgy találtak ránk, hogy Heves megyében óvodánkat az elsők között jegyzik a saját néphagyományőrző óvodai program alapján dolgozók között.

Boldog község egy Galga-menti hagyományőrző település, ahol mindig fontos szerepet játszott a hagyományok őrzése, amelyet a *Gyöngyös-bokréta mozgalom* óta országos és nemzetközi érdeklődés övezett. Az idősebb asszonyok még ma is népviseletben járnak, miközben a fiatalok már csak az ünnepi alkalmakra veszik elő a gyermekek részére is a hagyományos viseletet.

Amennyiben az intergenerációs tanulás oldaláról vizsgáljuk meg Comenius iskolai együttműködésünket, akkor a tanulás szereplőinek széles skáláját vonultathatjuk fel. Természetesen elsősorban a közoktatás óvodai szakaszára összpontosított a projektünk, azonban a megvalósítás során gyerekkortól időskorig teljes mértékben lefedte az élethosszig való tanulást. A munkatársaim a gyakornoktól kezdődően a nyugdíjhoz közeli generációt egyaránt képviselték az Egész életen át tartó tanulás programban. Az idősebb kollégák, akik a mai óvodások szüleit is nevelték már, több tapasztalattal rendelkeztek a hagyományőrzés terén, megosztották a fiatalokkal saját szokás- és népdalgyűjteményüket, régi fotókat és egyéb tanulmányokat. Komoly problémákat okozott az 50 év feletti óvodavezetésnek a projekt során az elektronikus levelezés angol nyelven és a blog működtetése. Szükségünk volt a fiatalabb kollégánők angol nyelvtudására, a fordítást ők végezték. Azért, hogy ki-ki meg

tudjon szólalni majd a nemzetközi szintű találkozók, az egyik ifjú munkatársunk angol házi továbbképzést szervezett a kollégáknak. A kétéves projekt munka hozzájárult óvodapedagógusaink angolnyelv-használatának fejlődéséhez, az IKT (info-kommunikációs technológia) eszközök, az új távközlési technológia használata, a blog működtetése pedig a mindennapjaink részévé vált. Az idősebb kollégák informatikai kompetenciájának fejlődését a huszonévesek nagyban segítették.

A projektünk célkitűzéseinek megfelelően helyi népi játékok gyűjtésébe kezdtek óvodapedagógusaink az óvodás korosztály számára. Felkerestünk idős hagyományörző embereket a saját községünkben, akik még emlékeztek a szájhagyomány útján a szüleiktől tanult dalokra, mondókákra és szívesen elénekelték és eljátszották nekünk. Az idős néikkel több alkalommal találkoztunk, akik komolyan vették a feladatukat és otthon feljegyezték azokat a dalocskákat, amelyek főzés közben vagy éjszaka eszükbe jutottak. Az óvónénik lejegyeztették a helyi szokásokat és lekottázták a népi dalos játékokat. A nemzetközi projektbe bevont nénik találkoztak a svéd és romániai óvodai szakemberekkel, akiknek helyi lakodalmi süteményeket készítettek, bemutatták a tájházunkat, a menyasszonyöltöztetést és még egy dalos gyermekjátékot is megtanítottak. Ezek az idős asszonyok az együttműködés során megismerték a partnereinket, ízelítőt láthattak az európai gyermekfolklórból, és a helyi híradásainkból nyomon követhették a mobilitásaink beszámolóit. Kiemelném közülük Marika nénit, aki az időskori informális tanulás példaképévé vált községünkben. Saját szavaiból idézek:

„18 éve mentem nyugdíjba adminisztrátor munkakörből, szerencsére csak a következő évtől tértek át a számítógép használatára, így ezt sikerült megúsznom. Hogy mi motivált mégis a számítógép használatának megtanulására? Nagyon szerettem fényképezni és fényképeket nézegetni, de amikor az unokáim digitális fotóit akartam megnézni, akkor csak gyorsan lepörgették előttem, hogy 'mama nem érünk rá, tanulni kell'. A 70. születésnapomra kaptam a családomtól egy kimustrált számítógépet, amelyen fényképeket lehetett nézegetni, használtam is vagy kétszer, még akkor sem érdekelt igazán. Két éve ajánlották fel az internetet 6 havi kipróbálásra, azóta foglalkozom komolyan a dologgal. Gyuszit, aki számítógépes szakember, kértem meg, hogy jöjjön el és mutasson meg mindent, pontról pontra. Minderről jegyzeteket készítettem a saját számízá szerint, az unokám pedig készített nekem Facebook-oldalt. Azóta (két éve) minden nap felmegyek, már a jegyzetet sem kell hozzá használnom. Nagyon tetszettek az óvoda programjai, örülök, hogy interneten nyomon követhettem a találkozókat és a boldogi hagyományok bemutatását. Most is végignéztam a fájltezt.”

Marika néni nem érti, hogy a többi nyugdíjas miért nem kezd el internetezni, és megengedte, hogy fotókat készítsen a jegyzeteiről, hátha ez segítséget jelent nyugdíjas társai számára. (Az előadás óta még egy dédi kapott számítógépet 70. születésnapjára, így Margit néni is csatlakozott a Facebook-nagyik sorába.)

A népi kultúra tanulmányozása rávilágított arra, hogy az óvodai nevelésünk és az informális tanulás során a gyerekek lemásolják a felnőttek viselkedését, a felnőtt akarva-akaratlanul példamutatással tanít. Az információrobbanás korában a világ megértéséhez őriznünk kell a múlt értékeit, saját hagyományainkat, ezer éves dallamainkat, játékaikat.

Egyrészt az egymást követő generációk iskolázottságának növekedése a családban a mindennapok szükségletévé teszi a generációk közötti tanulást, hiszen egyre több Facebook-nagyi követi nyomon az óvodai eseményeket az interneten is, másrészt az óvoda néphagyományőrző tevékenysége a szülőket, és rajtuk keresztül a nagyszülőket is aktivitásra serkentette.

Terménybáb kiállításunkon nemcsak a gyerekek és a dolgozók alkotásai szerepeltek, hanem a kreatív szülők is faragtak gyönyörű darabokat.

A legfiatalabb korosztály, a 3–7 éves korú gyermekek voltak a főszereplői és közvetítői a gyermek-folklórunk európai szintű terjesztésének, hiszen az óvónénik által összegyűjtött szokások és népi gyermekjátékok megjelentek a gyerekek mindennapi tevékenységében. Hagyományos konyhakertet műveltünk, a terményekből bábokat készítettünk, szüreteltünk, mustot sutultunk, betlehemeztünk, regöltünk, diót aranyoztunk, mézeskalácsot díszítettünk, babakiállítást rendeztünk, kiszéztünk, tojást festettünk. A tavaszi hagyományőrző napunkra gyermeklakodalmassal készültünk, jellegzetes boldogi süteményekkel, eredeti népviselettel, zenével, táncsal és a lakodalmi szokások megjelenítésével. Mindezekről fotók és videók készültek, amelyek megtekinthetők a közös blogunkon. Amint láthattuk, az óvodás gyermekek tanulása az életkori sajátosságainak megfelelően tevékenységekre és élményekre alapult. Felmerül a kérdés, hogy a felnőttek mit tanulhatnak egy óvodástól, mert csak így lehet kerek az intergenerációs kapcsolat. A kicsi gyermekek kifogyhatatlan kíváncsisága és kérdései által vizsgáztatják a felnőtteket, mit tudnak a világról, amelyben felnővén biztonsággal kell majd élniük.

A családot faluhelyen célszerű tágan értelmezni, mert a szülők mellett ugyanolyan fontos szerepet tölt be a kisgyermek nevelésében a nagyszülő, a nagyobb testvér.

A szüreti felvonulásunkra egy nagypapa biztosította a pónifogatot, a szülők nagy számban kísérték el a gyermekeiket és a szüreti bálon az időseket is felköszöntöttük.

A Luca napi barkácsdélutánunkra a szülők mellett a nagyobb testvérek is csatlakoztak, és valamennyien készítettek többféle alkotást, amelyet hazavihettek.

Tavaszköszöntő hagyományőrző napunkon a dolgozók is magukra öltötték a hagyományos boldogi viseletet, amelyet idősebb rokonoktól sikerült beszerezni. Az óvodásokat ezen a napon boldogi ruhába lehetett öltöztetni, amelyre az anyukák időben elkezdtek felkészülni, hiszen a népviselet beszerzése és használata csak a nagyszülők és idős hagyományőrök közreműködésével válhatott valósággá. Nagyon örültünk, hogy az ifjú anyukák között akadtak néhányan, akik megtanulták elkészíteni ezeket a ruhadarabokat. Terka néni, a legidősebb hagyományőr sok tanáccsal, kézimunkával segítette a projekt megvalósulását, ő készítette el a lakodalmi cifrázott kalácsot. Az ünnepségen még körünkben köszönthettük, a gyerekek kispatkóval kínálták, sajnos néhány hónapja eltávozott közülünk.

A faluközösség apraja-nagyja együtt munkálkodott a találkozó sikeréért, partneri kapcsolat alakult ki a generációk között. Kitágult a látóterünk és európai polgárnak érezhettük magunkat, jobban megértettük a másik embert, a minket körülvevő világot, tiszteletben tartva és rácsodálkozva az országunkénti sajátosságra. Az ismeretek átadásának fő terepe a közösség volt.

A földrajzi mobilitások során a résztvevők valós helyzetekben ismerték meg a sokszínű európai kultúrát. Az együtt végzett munka és tapasztalatcsere pedig új ismeretekhez juttatta a pedagógusokat, gyermekeket és szülőket. Egy más hagyományőrző tevékenységének megismerését a közös blog létrehozása és folyamatos

communicationbyfolclore.blogspot.hu

frissítése segítette, ahol videók, fotók, riportok és beszámolók dokumentálják a két év eseményeit. A találkozók

szórán megtapasztaltuk az európai népek sokszínűségét és a különböző óvodákban alkalmazott módszerek változatosságát. A gyerekek és a felnőttek a saját és más népek kultúráját olyan kincsként ismerhették meg, amely a megosztás során gyarapszik. Az elkészült közös kiadványunk más óvodák és iskolák számára is hasznos lehet az európai gyermekfolklor megismerésében. A felgyűjtött helyi népi dalokról és játékokról saját és angol nyelvű leírást adtunk kottával és fotókkal illusztrálva. A négy nyelvű (angol, svéd, román, magyar) kiadvány DVD-melléklete megkönnyíti az óvodai szakemberek számára más népek játékeinak adaptálását.

A projekt eredményei szorosan kötődnek óvodánk nevelési programjához, az elkészült projekttermék a sok egyéni munka mellett egy jelentős csoportteljesítmény, amely a generációk közötti együttműködéssel, kölcsönös tudásátadással valósulhatott meg. Elért eredményeinktől nem csupán a hosszú távú fennmaradást várom, hanem egy olyan fejlődés elindulását, amelynek gyökerei európai kapcsolatainkba kapaszkodnak.

BŐVEBB INFORMÁCIÓ:

Csicserő Óvoda

3016 Boldog, Kossuth út 50.

boldogovi@gmail.com

IDŐSEK ÉS GYEREKEK EGYÜTT A TERMÉSZETTEL Nature for Care, Care for Nature

Kurucz Márta

Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány

A Magosfa Alapítvány 2010-ben indult kétéves Grundtvig nemzetközi együttműködésének keretében növelni szeretné a generációk közötti együttműködést, az egy környéken élő idősöknek és gyerekeknek közösen tartott programok segítségével.

Projektünk választ kíván adni arra a kérdésre, hogyan lehet áthidalni azt az egyre növekvő társadalmi szakadékot, ami a fiatalok és az idősök között mutatkozik. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az idősök egyre elszigeteltebben élnek, és gyakran nem is kerülnek kapcsolatba a fiatalokkal, a fiatalok pedig egyre kevésbé vesznek részt a helyi közösségek életében. Ez a társadalmi jelenség gyakran komoly gondokat okozhat.

A *Nature for Care, Care for Nature* program a holland partnerszervezet többéves tapasztalatain alapszik, akik eddigi sikereiken felbuzdulva elhatározták, továbbadják a jó gyakorlatot. Ekkor született meg további öt európai partnerszervezet részvételével a projekt ötlete. A partnerek – az országuk sajátosságait is figyelembe véve – olyan tevékenységeket dolgoznak ki, amelyek során az általános iskolás gyerekek és az idősök együtt és akár egymástól is tanulhatnak. A programok az idősök saját környezetében, legnagyobb részt idősoththonokban zajlanak, és mind a természet, környezet és fenntarthatóság, mind a helyi történelem, kultúra vagy szociális kérdések témáiból merítenek.

Projektpartnerek:

- Belgium: *Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen*
- Bulgária: *Borrowed Nature Association*
- Csehország: *Chaloupky o.p.s.*
- Hollandia: *Veldwerk Nederland*
- Magyarország: *Magosfa Alapítvány*
- Nagy-Britannia: *Sense and Sustainability Training*

A **kismarosi Vilcsék Gyula Általános Iskola** 3–4. osztályos természetismereti szakköröseivel tájfajta felmérésen dolgoztunk az év folyamán. A gyerekek ezen a programon a nagyszülők, a szomszédban élő idős emberek kertjében gyűjtöttek adatokat az általuk kiválasztott gyümölcsfákról.

A **váci Karolina Katolikus Általános Iskola** 8–14 éves tanulói a tanév folyamán négy ízben látogattak el a Váci Idősök Otthona és Klubja épületébe, ahol az évszakokhoz illeszkedően az alábbi témakörök kapcsán tudtak

beszélgetni, tapasztalatot cserélni, tanulni idősek és gyerekek:

- őszi munkák a kertben, növényismeret, szüret;
- kerti madarak, téli madáretetés;
- újrahasznosítás;
- víz.

Kisebb, 4-8 fős asztaltársaságokat alkottak vegyesen kicsik és nagyok, akik az ismerkedés után közösen oldották meg a Magosfa Alapítvány által kidolgozott feladatokat. Ezek hol nyelvi játékok voltak, hol természetismereti tudást közvetítettek, hol a saját élettapasztalatokra voltak kíváncsiak. Minden alkalmat egy kézműves foglalkozás zárt le, aminek produktumait a gyerekek az időseknek, az idősek a gyerekeknek ajándékozták.

Az együttműködés során rengeteg jó ötlettel találkoztunk partnereink jóvoltából, programjaikból említünk néhányat, amelyek a kedvenceink lettek.

Izgalmas volt megismerni és ki is próbálni

a csehek tradicionális ügyességi játékait, részt venni a méhek társadalmát feldolgozó foglalkozáson. Nagyon jó ötletet adott, hogy olyan egyszerű és magától értetődő közös programok, mint az angolok által szervezett virághagyma-ültetés és a hollandok által a programba épített labdadobálás fizikailag kedvezően hatnak az idősekre, és érzelmileg a két generáció kötődését erősítik. Esélyegyenlőségi szempontból a hollandok alapprogramja továbbra is példaértékű, kerekesszékekben ülő idősek és tizenéves gyerekek programja a városi parkban, amiről kisfilm is készült:

www.natureforcare.eu/movie.html

Összetettebb, ugyanakkor bárhol megvalósítható az angol partner azon foglalkozása, amikor az idősek és a gyerekek közösen terveznek egy fejlesztést a településen. Itt alkalom nyílik arra, hogy az idősek meséljenek a településről, milyen volt egykor, az ő fiatal korukban, és a gyerekekkel együtt kreatívan gondolják tovább és hozzák létre a tervet.

A projekt számos tapasztalattal gazdagította alapítványunkat, a partnerek nagy örömmel vettek részt a kétéves közös munkában és a saját programok kidolgozásában. A fiatalok és az idősek lelkesedése és az öröme, ahogy együtt dolgoztak, meggyőzött bennünket arról, hogy a tanulásnak ez a módja igen értékes hozzájárulás a társadalmi kohézió megerősítéséhez, valamint jó alkalom a tanulásra és a szórakozásra.

A projekt pozitív hatása, hogy a váci idősek otthona többi részlegének munkatársai is megmozdultak: megkeresték a közeli iskolákat, óvodákat, ahonnan gyerekek érkeztek hozzájuk különböző programokra. Az idősekkel (kerekesszékekhez kötöttekkel is) ellátogattak a helyi mezőgazdasági szakközépiskola tangazdaságába, ahol a diákok bemutatták az állatokat, meséltek tanulmányaikról; másrészt a város megújult főterére vitték az otthon lakóit, valamint a Váci Értéktár kiállítását nézték meg, ahol még kézműves foglalkozásra is volt lehetőségük. Az

„Fontosnak tartjuk a családi életre nevelésben az idősekkel való foglalkozást. Kiemelten fontos, hogy az idősek emberek kapcsolata ne szakadjon meg a fejlődő világgal.” – Horváth Ágnes, a Karolina Katolikus Általános Iskola igazgatóhelyettese.

idősek otthona igazgatójának elmondása szerint a náluk tartott foglalkozások katalizátorként működtek. Számos ötlete van még arra, hogyan lehetne időseket és fiatalokat összehozni, közösen tevékenykedni. Jövőre mi ismét megyünk foglalkozásokat tartani!

Aki a többi témát is szívesen megnézné, vagy szeretné ezeket használni saját programok megszervezéséhez, látogasson el honlapunkra: www.natureforcare.eu

„Jó volt látni, hogy az idősek mennyire kivirulnak, étellel telik meg a szívük és a lelkük azáltal, hogy a gyerekekkel beszélgetnek, azáltal, hogy a gyerekekkel közösen tesznek valamit, tevékenykednek.” – Szmolár Attila, az Idősek Otthona és Klubja igazgatója.

2012 az aktív idősödés és a generációk közötti szolidaritás európai éve, s ez reményeink szerint több intézménynek, magánembernek felhívja a figyelmét, meghozza a kedvét, hogy hasonló tevékenységbe kezdjen.

A madarakról szóló magyar programról az alábbi elérhetőségen látható az ES tv híradójában leadott bejátszás: http://estv.hu/e107_files/downloads/hirado-12-12-07.wmv (12:39 percétől)

A Magosfa Alapítvány a jó gyakorlatot szeretné továbbadni, várja az érdeklődőket!

BŐVEBB INFORMÁCIÓ:

Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány

Sólyom Barbara, Neumayer Éva

magosfa@magosfa.hu | 27) 375 450, 20) 984 3946 | www.natureforcare.eu

HATÁROKAT ÁTSZÓVE – TAKÁCS ÉS SZÖVŐ TANULÓK KOMPETENCIAFEJLESZTŐ SZAKMAI GYAKORLATA

Lőrincz Etel

BINOK szakképzési igazgatóhelyettes,

iparművész, szövő szakoktató

Bálicsi Integrációs Nevelési Oktatási Központ, Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Szakképző Iskola, Speciális szakiskola, Kollégium, Korai Fejlesztő és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, Pécs

A Pécssett működő Bálicsi Integrációs Nevelési Oktatási Központ, Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Szakképző Iskola, Speciális szakiskola, Kollégium, Korai Fejlesztő és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény szakképzésében tanuló diákoknak és kísérő tanáraiknak a Leonardo pályázatnak köszönhetően 2011 őszén és 2012 tavaszán több alkalommal is lehetőségük nyílt szakmai tanulmányi utat tenni Erdélyben.

Az intézményünkről: 1987-ben, Magyarországon a harmadikként hozták létre Dr. Sebestyén Ibolya szemészkorvos vezetésével a *Világ Világossága Gyermekszemészeti Alapítványt*. Célja a vak és gyengénlátó, valamint egyéb szembetegséggel küszködő gyermekek és fiatalok speciális igényeinek megfelelő egészségügyi ellátás (szemészet, gyermekgyógyászat, neurológia, pszichiátria), valamint a sajátos igényű nevelés-oktatás biztosítása. Kezdetben elsősorban a régió (Baranya, Somogy és Tolna megye) rászorulóinak kínáltak új lehetőséget és emberi perspektívát, de kezdettől fogva országos hatókörrel is dolgoztak. Az évek előrehaladtával – a valós igények kielégítésére – egyre változott, szélesedett a tevékenységi kör. Először az egyéb sérüléssel (hallás-, mozgás-, értelmi sérültek) bíró tanulókat fogadtuk be, különösen a 9–10. osztályban és a középiskolában. A speciális szakiskolák kis száma és az általunk kínált szakmák, a rendkívüli módon felszerelt műhelyek, melyekből számos országosan díjazott termék kerül ki évről-évre, ezt érthetővé teszik.

Ma már egy többfunkciós integrációs nevelési-oktatási központban tanulhatnak mindazon hátrányos helyzetű és/vagy magatartási vagy pszichés fejlődési zavarral küszködő diákok, akiket a többségi iskolarendszer kutaszt magából. Így jött létre a retrográd integráció, a régió legösszetettebb többfunkciós integrációs oktatási intézménye, a *Bálicsi Integrációs Nevelési-Oktatási Központ, Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Szakképző Iskola, Speciális Szakiskola, Kollégium, Korai Fejlesztő és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény*. Ide jöhetnek mindazok is, akik sajátos megsegítést igényelnek, vagy csak jó technikai és humán erőforrással bíró környezetben egyéni odafigyelésre vágnak, és kiscsoportos oktatásban kívánnak tanulni humánus, keresztény szemlélettel.

A Bálicsi Integrációs Nevelési és Oktatási Központ szakmái között a legrégebben és legeredményesebben a népi kézműves szakmák közül a szövést oktatjuk. eredményességét számos országos díj és elismerés bizonyítja. A népi kézműves szakmák iskolarendszerben való oktatása 1989-ben kezdődött. Addig ezeket a szakmákat, népi kismesterségeket, részben mesterektől, részben otthon, a falvakban, a szülői házban tanulták meg. Az alapja mindenképpen a generációk közötti tanítás-tanulás volt. A hagyományos falusi életmód megszűnésé-

vel veszélybe került a magyar népi tárgyalakó kultúra. A mesterséget még ismerő, oktatni tudó kézművesek száma egyre csökken. A céhek réges-régen felbomlottak, sőt a 20. század közepén létrehozott Háziipari Szövetkezetek közül is már csak egy, a *Hevesi Háziipari Szövetkezet* működik. A népi iparművészeti textilek használatára viszont még most is van igény, éppen úgy, mint a természetes alapanyagokból készült textíliákra, és a hagyományos eljárásokkal festett, készített textíliákra.

Többszörös az igény és a cél: kulturális örökségünk védelme, a szakmai és néprajzi hagyományok őrzése, valamint a szakmai tudás, titkok, fogások továbbadása, megőrzése.

Nagy ezeknek a szakmáknak a nevelő, fejlesztő hatása is, ezért a rehabilitációban, rehabilitációban igen jól használhatók. Nem csupán a finommozgás fejlesztő hatása, a gondolkodás fejlődése érvényesül, hanem a kézművesség oktatása során a történelmi, földrajzi, néprajzi ismeretek műveltebbé, érdeklődőbbé teszik a fiatalokat. A hagyományos szakmák tanulása során kapcsolatba kerülnek azokkal az idősebbekkel, akik ezeket a szakmákat még otthon tanulták, és egész életük során folytatták. A természetes tudásátadás közelebb hozza egymáshoz az időseket és a fiatalokat. A sérüléssel élők a tárgyak alkotásával hasznos munkát végeznek. Tanult szakmájukban dolgoznak – munkahelyen vagy otthon – vagy csak elfoglalják magukat, és ezzel megakadályozható gyors leépülésük, és a családokra nehezedő terhek is kisebbek.

A 20 éves tapasztalat alapján sikerekről számolhatunk be. A sérült fiatalok az *Ifjúsági Népi Kézműves Pályázatokon* az ép társaikkal való megmérettetésben is sikeresek. Mutatják ezt a kétévenként megnyert díjak. A sikerek nem csupán a pályázatokon elért eredményekben mutatkoznak meg, hanem az elmúlt években OKJ-s vizsgabizonyítvánnyal rendelkező fiatalok egymáshoz való viszonyában, a hasonló érdeklődési kör alapján szerveződő társaságokban és a munkavégzés eredményeiben. A Világ Világossága alapítvány által létrehozott VVA *Kézműves Műhelyházban* dolgozhatnak az OKJ-s szakmai bizonyítvánnyal rendelkező volt tanítványok. A siker titka a kitűnő tanárok munkájában és az oktatási módszerekben is rejlik: a kiscsoportos oktatási rend, az intenzív és meghosszabbított tanulási idő, valamint az „apáról fiúra”, azaz mesterről tanítványra szálló oktatási forma. A lehető legtöbbször szervezzük meg az eredeti helyszínen, illetve az azt modellező helyszínen való tanulást. A mester együtt dolgozik a tanítvánnyal. Mindezek miatt elengedhetetlen fontosságú a kitűnően felszerelt műhely, ahol minden tanulónak személyre szabott fejlesztési rend szerint állnak rendelkezésére eszközök, szerszámok, melyek mindig a hagyományokat modellezzik.

Szorgalmaztuk az Erdélyben való tanulást, hiszen a „festékes” szőnyegek, melyek a szőnyegszövő szakma alapját képezik, ott készültek régen, és készülnek ma is.

Erdélyben még nem működnek kézműves iskolák. A népi kultúrát, a kézműves szakmákat még ma is csak mesterektől lehet megtanulni. De már nem mindenhol élnek olyan mesterek, akik működtetni tudják a régi eszközöket. A szerszámok megvannak még a falvak házaiban, de nem mehettünk dolgozni sokan egy-egy néni házába, hetekre. Olyan helyszínt kellett keresnünk, ahol lehetőleg még eredeti környezetükben lelhetőek fel az eszközök. Így találtunk rá Csernátonban a Népfőiskolára, mely a Haszmann Pál tanító által alapított skanzenben működik.

Csernáton közelében – Csernátonban, Kézdivásárhelyen, Sepsiszentgyörgyön – több múzeum is van, ahol olyan tárgyakat tanulmányozhatunk, amelyekhez hasonlókat itthon csak képeken látunk.

Célunk a fiatalok szövéstudásának elmélyítése volt, de további lehetőségeket találtunk a helyszínen: a templomokban és a múzeumokban gyönyörű festett fa kazettás mennyezeteket, festett faragott székykapukat és festett bútorokat is láthattunk.

A skanzenben sok szép példát láttunk erre. Kedvet kaptunk ennek a tudásnak az elsajátítására is. Szakgyakorlatunk helyszínén több ehhez értő mesterre leltünk. Köztük volt Haszmann Orsolya, a népművészet ifjú mestere, aki ottani idősebb mesterektől tanulta meg a mesterség fogásait, és aki az oktatónk lett. Nyugdíjas tanárnőnk is ért e szakmához. Ugyancsak nagyon eredményes volt a bútorfestéssel való megismerkedésünk.

A fő célunk, a festékesek tanulmányozása miatt nagy utakat tettünk meg, sok idős emberrel ismerkedtünk meg, akik nagyon szívesen mutatták meg alkotásaikat, és meséltek a szövésről. A skanzen múzeumában ritka eredeti darabokat találtunk, melyeket kézbe vehettünk, rajzolhattunk, tanulmányozhattunk. A skanzen házaiban szövőszék és szövőeszközök is vannak. Engedélyt kaptunk ezek működőképessé tételére. Varázslatos élmény volt, eredeti helyszínen nagyon öreg szerszámokat életre kelteni. Valóságos időutazást tettünk. Időkorlátokat léptünk át, generációk közötti kapcsolatokat építettünk ki. Megvalósítottuk a helyszínen, a néprajzi környezetben való tanulást. Ezeknek a fiataloknak (és mestereiknek) se lett volna lehetőségük ilyen hosszú időt eltölteni egy helyen, és elmélyülten tanulni, dolgozni. A faházakban villanyáram és víz nem volt, körülöttünk birkák legeltek és baromfi kapirgált. Rendszeresen jöttek idősebb és fiatalabb látogatók, akik megcsodálták munkánkat. A falu is befogadott bennünket. Egy fiatalasszony eljött, hogy ő is tanuljon. A szövőszéke megvolt otthon, de nem tudott vele dolgozni. Nagyon jólesett, hogy úgy jöttünk haza, működőképessé tettük a szerszámaikat, és ő szó a nagymamájától örökölt szövőszéken.

Nem merítettünk ki minden lehetőséget. Ott kellett hagynunk tanulni és tanítani valót egyaránt. A fiatalok a tapasztalataikat esténként, a maguk módján, lejegyezték. A néprajz és a szakmai órákon azóta is szóba kerül az utazás. A képeket bemutattuk azoknak a tanítványoknak is, akik nem lehettek ott a szakgyakorlaton.

Olyan fotókat készítettünk, melyek az oktatásban is jól felhasználhatóak. Tapasztalatunk az, hogy azok a fiatalok, akik részt vettek az eredeti helyszínen, Erdélyben a szakgyakorlaton, akik beszélgethettek az ottani emberekkel, sokkal eredményesebben tanulnak. Sokkal érdeklődőbbek, a figyelmük sokkal eredményesebben fenntartható a tanórákon. Jegyeik messze jobbak a többiekénél.

A mester és tanítvány kapcsolat, a korosztályok közötti kapcsolat elmélyítése, személyesebb tétele az utazás és a szakgyakorlat alatt a leghatékonyabb tanítási tanulási módszernek bizonyult.

DUNA MENTI TÖRTÉNETEK

Danube Stories

Szalkai Lajos

kulturális munkatárs, civil és nemzetközi referens

XIII. Kerületi Közszolgáltató Zrt., Budapest

A projekt a Grundtvig tanulási kapcsolatok pályázati formájának keretében zajlik 2011. augusztus 1. és 2013. július 30. között a XIII. Kerületi Közművelődési Nkft. sikeres pályázata alapján, amelyet a jogutód intézmény, a XIII. kerületi Közszolgáltató Zrt. sikeresen folytat.

A projekt által meghatározott cél a történelem, a környezet és a kulturális környezet témáinak feldolgozása személyes élményeken, gondolatokon és érzéseken keresztül, találkozások formájában.

Célcsoportként elsősorban az 55 év feletti korosztályt jelöltük meg és vontuk be, mivel az élethosszig tartó, idősebb korúak mobilitásáról van szó. Hamar rájöttünk, hogy a projekt akkor lesz igazán sikeres és hatékony, ha a fiatalabbak is részt vesznek benne a generációk közötti tanulás elemeit és lehetőségeit kihasználva.

A módszer az anyaggyűjtés, fotó- és filmkészítés, előadás, nyelvi és számítógépes alapok kialakítása, gyakorlása generációk közötti tanulás útján valósul meg.

A partnerek az alábbi országok, intézmények és szervezetek közül kerülnek ki:

- *Centre for General Scientific Continuing Education (ZAWiW)* – Ulm, Németország: a projekt koordináló szervezete
- *University of Belgrade* – Belgrád, Szerbia
- *International Association for Danube Research* – Wilhering, Ausztria
- *University of Ruse* – Ruse, Bulgária
- *Europe house* – Vukovár, Horvátország
- *Budapest XIII. kerület, jogfolytonosan: a XIII. kerületi Közszolgáltató Zrt.* – Budapest, Magyarország
- *Cultural Association „Constantin Brancusi”* – Temesvár, Románia

A magyarországi résztvevőket a XIII. kerületi civil szervezetek választják ki. Az ismeretek feldolgozását, továbbadását és terjesztését a projekt tematikájának megfelelően a kerületi civilek végzik, így el tudnak mozdulni a lokalitás szintjéről, és környezetükben tudják hasznosítani az európai mobilitások során szerzett ismereteiket.

Az említett szervezetek:

- *Angyalföldi Nagycsaládosok Egyesülete*
- *Stroke info Alapítvány*
- *Aquarius Népfőiskola és Szociális Szövetkezet*

- *Angyalföldi Szociális Egyesület*
- *Angyalföldért Egyesület*

Az eddigi találkozók és témáik:

- Wilhering, Ausztria – tartalomtervezés: helyi témák, felelősök, tevékenység, civil kezdeményezések
- Ulm – *Aktív időskor – generációk közötti párbeszéd* konferencia, poszterkiállítás: fiatalok és idősek együtt
- Temesvár – *Danube Stories* könyv tervezése, feladatmegosztás
- Vukovár – településeink múltja, jelene az összehasonlítás és a közös jegyek megkeresésén keresztül

A sikeres vukovári találkozó után külön programként az osztrák, román és a magyar partner december elején Budapesten is szerveztek találkozót, ahol a nagyvárosi közösségi kertek és a népfőiskolai tanulókörök témáját járták körül a résztvevők bemutatók és a helyszínek meglátogatásával.

A mobilitások (találkozók) felépítése, amely tudatosan a generációk közötti tanulás módszerére épül:

Felkészülés

- *A résztvevők kiválasztása:* egyesületen belül érdeklődés alapján;
- *témakiválasztás:* elektronikus verzió elkészítése egyénileg;
- *csoportmegbeszélés:* hozott anyagokból program összeállítása (fiatalok lendülete – idősek tapasztalata)
- *prezentáció elkészítése:* idősebbek-fiatalok: tartalmi összeállítás, fiatalok: technikai szerkesztés – szerepek kiegyenlítődése, felcserélődése.

Előadás, bemutatás

- A csoport választja ki az adott személyt (idősebbek-fiatalok);
- kiegészítés a többiek részéről (idősebbek-fiatalok).

Ismeretek továbbadása, terjesztése (a találkozókra résztvevők irányításával)

- Egyesületen belüli találkozók;
- kerületi nagyrendezvények infó standjai;
- honlap.

www.danube-stories.eu

BŐVEBB INFORMÁCIÓ:

Szalkai Lajos, projekt koordinátor | szalkailajos@kult13.hu
36) 30 453 4264 | www.kult13.hu | www.danube-stories.eu

TEMPUS KÖZALAPÍTVÁNY

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Az egész életen
át tartó tanulás
programja